

CATALUNYA

REVISTA SETMANAL

Muntaner, núm. 22. • Número solt, 25 cts; - 1er any, 10 ptes.; trim. 3 ptes. - Estranger, 15 ptes. 1er any.

Any VII

Barcelona 16 Agost de 1913

Núm. 302

SUMARI

El pitjor centralisme

El pitjor centralisme.-Oligarquies culturals: la I. L. d'E, per JAUME BOFILL.

D'Excursió dialectal, per P. BARNILS.

Notes per un llibre de principis, per JOAQUIM FOLCH I TORRES.

Medea.- Acte quart, per LLUIS BERTRÁN I PIJOAN.

Rogatives a muntanya, per JOSEP MARIA DE SAGARRA.

Popularitats.- (vuits i nous i cartes que no lliguen) - Notes preses de cara a la llar per P. Bertrán.

Crònica vella, V, per JOSEP LLEONART.

De la premsa

Els teixits a l'Escola Industrial, per F. CANYELLAS I BALAGUERÓ.

Esclavitut

Una lliçó.

Informació

L'Art popular i les aspiracions nacionals a Europa.-L'Institut d'Estudis i la Joventut Nacionalista.-Jocs Florals d'Olot.-Jocs Florals de Les Corts.-Jocs Florals de la Societat Choral «Catalunya Nova».-Institut d'Estudis Catalans.-Biblioteca-Museu Bassols.

Càtedra de Llengua Catalana.

Acaba de sortir

DRET CATALA

Obra nova

Qüestions Civils, estudiades segons nostre Dret per Lluís de Peguera, extractades per Francesc Maspons i Anglasell.

Extracte de la doctrina civil de Peguera anotat amb la Jurisprudència catalana.

Es ven a les principals llibreries

Oligarquies culturals: la I. L. d'E.

Com més entranyable és una qüestió, com més espiritual és un interès, com més alta és una institució, més intolerable resulta el centralisme que intenta abassegar-los.

Per això la gran batalla'ns caldrà tenir-la amb els intel·lectuals. Al fons de tota lluita hi ha una contraposició de idees. Per això els sabis i els qui, sense ser-ho actuen de tals i viuen de la ciència, són els més crudels i recalcitrants dictadors. I és que en aquesta regió gairebé s'imposa l'integrisme.

No hi ha transacció possible entre dues cultures. O voluntaria i denigrant sumissió, o forçada i ominosa esclavitut, o absoluta independència recíproca. Les úniques situacions durables, d'aquestes tres, són la primera i l'última. La segona és un estimulants qui provoca la ruptura d'hostilitats i precipita la solució final.

Catalunya es troba ara que, represa la consciència de la seva personalitat, intenta crear-se cultura pròpia com a basa, la més ferma, del seu nacionalisme. Molt ha fet ja i molt farà, en aquest sentit, i els resultats són esperançadors; però, per ara, aquesta cultura catalana, que és tant espanyola com ho puga ser qualsevol altra de les peninsulars, viu respecte l'Estat espanyol, en un complet oblit, en un irritant i calculat descuit. Més encara: ha de lluitar amb els rezelts de les cultures germanes i amb l'indiferència i amb l'odi dels centres i autoritats governatius. D'això s'esdevé que a casa nostra mateix els forasters ens hi fan competència. D'això s'esdevé la coexistència, a Catalunya, de dues cultures: l'oficial i la natural, l'imposada i la volguda, l'artificial i la somniada. Per l'una el privilegi, per l'altra l'excepció i el bandejament.

Es clar que'ls governs i que'ls polítics centralistes no extremarien tant les pre-

vencions i les agressions contra la cultura catalana, si algú no els atíes. Els governs i els polítics, tot lo més, la menysprearien amb el menyspreu general que els mereixen totes les iniciatives nacionalistes i regionals. No: l'odi dels governs i dels polítics no té aquella tolerància, aquelles intermitències de semblants odis; és suggerit, és sostingut per algú, es un odi de sabis, o, el que és pitjor, un odi d'exploitadors de la ciència, un odi de gent que defensen el pà corporal i el pà amarg i verinos del llur esperit. Són les oligarquies que defensen les acaballes d'una hisenda i els rosegons d'una cultura que se'ls desfà.

Cada dia es constata aquesta animadversió, que la paguen no ja els centres intel·lectuals francament catalans de la nostra terra, sinó fins les institucions oficials que l'Estat hi sosté. Sempre les oligarquies centrals es fan la part del lleó i l'Universitat de Barcelona i les seves escoles oficials resten postergades.

D'aquestes oligarquies centrals, les unes abasseguen les oposicions a càtedres de dret i d'Institut, les altres abasseguen les càtedres de medicina no clíniques—aquestes no tant perquè moltes hores són cotisables—, les altres el magisteri públic, les altres els centres i laboratoris d'investigació, les altres les pensions a l'estranger...

Entre elles n'hi ha una que cada dia té més prestigi i cada dia arrela més, una mena d'aranya monstruosa que, si no topa amb un Govern enèrgic que defensi les tant invocades prerrogatives del poder civil, acabarà per copar-ho tot: la «Institució Libre de Enseñanza».

Aquesta oligarquia—amb diputats i senadors propis, anc que nominalment figurin en distints estols polítics—mana a través de tots els ministeris lliberals i és un poder permanent, amb

més atribucions que l'Estat, perquè té totes les que aquest abandona, i totes les que ella es pren. I, no bastant-li viure del favor d'altri, és la que empeny en Melquíades Alvarez cap a la Monarquia —és a dir, cap al banc blau—, la que li prepara un ambient favorable a l'evolució, amb el sol disegni de tenir un govern més que amic, esclau, amb l'ambició d'organitzar a Espanya un veritable Estat laic—llegeixi's sectari—amb una burocracia i una inquisició i una policia a les ordres de la oligarquia inspiradora. I el pitjor és que no té cap solvència. Es un poder irresponsable que maquina y treballa en les tenebres. I això realment no's pot tolerar. Tota societat secreta, tota masoneria, per dir-ho així, constitueix, en èpoques de llibertat com la present, un poder revolucionari, una associació anti-legal.

I encara té un'altra tara la I. L. d'E.: el seu refinat sectarisme, el més perillós perquè és un sectarisme intel·lectual, implacable, fret, perseverant i dissimulat amb les formes d'una exterior bonhomia, d'un corruptor patriarcat, d'una certa honorabilitat natural.

La seva força pot constatar-se amb una senzilla comparació. Tothom recorda l'efímera existència de l'Estat Major Central, d'aquest organisme realment necessari a la bona organització de les forces de mar i terra, d'aquest organisme que tots els Estats cultes sostenen i respecten de tal manera que és superior als ministres; de aquest organisme que és més que polític, social, i que, per això, està per sobre de la política. No la opinió pública, que no el rebé malament, no cap partit, no cap govern, la simple audacia d'un ministre de la Guerra bastà per abolir-lo. I ningú podrà dir que les institucions militars siguin cosa feble, dintre la política d'Espanya. Doncs això que no conseguí l'estament més fort de tots els nostres, ho assolí la I. L. d'E. Talment com si els ministres d'Instrucció Pública i de Belles Arts visquessin del seu «placet»

Es clar que, com totes les coses, el prestigi d'aquesta formidable oligarquia, té una explicació molt natural—car, ni per explicar la existència de la masoneria cal recórrer a diabòliques i puerils suposicions.—Aquesta explicació és el caràcter i la orientació esquerrans de la cultura centralista. Es un fet trist, però innegable: els catòlics centralistes, la cultura, diem-ne cristiana, dels centralistes, té una mentalitat de Comitè. Els catòlics centralistes de Madrid no influeixen perquè no valen. El partit conservador es desinteressa del problema de l'ensenyança: en Maura posa a Instrucció Pública ministres «pisa papeles», i patums tant odiades de

tothom com el senyor Rodríguez Sampedro i hi perduren flemàticament. En canvi la I. L. d'E., entre les seves moltes patums, entre els seus actes de despotisme, compta amb homes eminents, i persevera amb una certa orientació cultural que—si se li llevés l'agror sectaria—seria relativament acceptable.

I així com en política manen els forts, els hàbils, en materia cultural manen, al cap de-vall, els sabis. Per això la I. L. d'E., es té fins a cert punt ben guanyada l'hegemonia de Madrid.

El més irritant d'aquesta hegemonia, li vé de l'urc centralista. La I. L. d'E. no'n té prou de Madrid i vol manar a tot Espanya i judica de la periferia peninsular amb el monocle de la Vila i Cort. I en això s'equivoca. A Catalunya, a Barcelona, per exemple, la ciencia, la cultura, en tots els seus ordres, no és sectaria, sinó fundament cristiana. Perquè el catolicisme, perquè la religió, amb tot i ser «sobrenaturals», i precisament perquè ho són, reposen «sobre la naturalesa,» i degeneren—subjectivament considerats—en els medis agonejants, i prenen vigorós increment en les societats renaixents. Però la cultura cristiana del centralisme és un mite, per això el catolicisme, la pietat catalana, creixen meravellosament amb el redreçar-se de la nostra nacionalitat.

No's digui que bé prospera la I. L.

d'E. en les despulles d'aquell règim caduc. El cas és diferent. A la I. L. d'E. la sosté, en gran part, el seu sectarisme, que, per ser una força negativa, és característica de tots els bizantinismes. I d'altra banda, la cultura de la I. L. de E., no és propiament castellana, espanyola, indígena, sinó artificial, estrangera, d'importació. Es com una passa imitativa en la qual poc hi há d'autoc-tonisme. Per a vèncer dins un medi artificial, com és el centralisme, basta un prestigi, basta una cultura de la mateixa categoria

Per això aquelles oligarquies centrals, en quant volen abassegar la nostra cultura—la cultura catalana—devenen doblement aborrides: pel seu sentit centralista, pel seu sectarisme anti-religiós i encara podríem afegir, pel seu estrangerisme d'artifici. Si representessin una cultura viva, una cultura ibèrica, encara que pequés d'absorbent, serien passadores; però ara representen una ciencia freda i genèrica, absolutament incompatible amb nosaltres i fins incomprendible pels qui fem totes les coses amb una unció, verament poètica, d'amor.

JAUME BOFILL

RON BACARDI

D'Excursió dialectal

VI

Per primera vegada petgem les terres de llengua aragonesa que afronten amb la catalana. Una idea massa fixa concebuda i afirmada indegudament de tant mirar i remirar els nostres mapes «por provincias» ens sotraqueja de bell-nou al tocar la realitat. Més enllà d'aquesta arbitraria línia de creuetes i cap a ponent també *son cathalans e parlen del pus bell catalanesch del mon* una munió de pobles i viles en mala hora capritxosament disgregades que han de gravitar forçosament, si no voluntaria, cap a centres administratius i polítics on és difícil que's comprenguin. Víctimes de la coloraina dels mapes, sentíem la fredor convulsiva d'un perill imminent al travessar la ratlla, ens feia l'efecte que havíem de rodolar estimbats cap al fons d'un precipici, on isolats no toparíem amb quí comunicar-nos. Mes no fou així. Les notes estampades a Fraga i a Tamarit i amunt cap al Ribargorça, són tants altres arguments que'ns retornen la calma i ens presten agradosa companyia. La nostra verdadera ratlla divisoria passa molt més enllà del que'ns diuen aquelles cartes, pel filòleg molt menys eloqüents que les que'ns té preparades l'amic i jove doctor En Antoni Griera en son estudi geogràfic-lingüístic de la frontera catalana-aragonesa. Refent aquestes *in mente*, ens sentim més a casa nostra

i procedim a la feina amb més desinvolvura.

Una festa major grisa d'un poble de muntanya ens ha tingut barrats a la cambra quasi un parell de dies. Els qui no anem preparats per a ficar-nos en els esplais estridents de plaça endiumenjada ni tenim encara amics que'ns hi portin per engrossir al menys els grups dels desenganyats o descontents que baden, ens hem de satisfer al més amb una curta passejada vergonyosa guaitant de reull com giravolta infatigable el jovent ardit dintre un núvol de pols ofegadora i escorrent-nos dissimuladament arràn de cercle, carretera avall atuits d'aburriment i de nyonya. Amb quin dret ens permeteríem presentar-nos a l'un i a l'altre, avui, el dia de la festa major, nosaltres forasters i desconeguts, que no sols no proposem *negocis*, sinó que distribuim feina? I estàn mals els temps per la *feina sense quartos*, com ens hem hagut de sentir sovint de boca d'algún sec de cor que no ha tingut paciència d'escoltar-nos ni voluntat d'entendre'ns.

Un xic de mortificació més i la Festa serà acabada i amb els últims espinguets violents del cornetí que desgrana arrebatador l'«obligat» de consuetut, s'esvairàn també les darreres notes en tirallonga frenètica i esbojerrada de l'últim «vals» repetit fins al cansanci... i nosaltres ens llevarem frescos per encetar l'interrogatori en una llibreta verge.

Ja hi som! A veure, com ne dieu d'aquest

poble? I als habitants, com els diuen? I el parlar d'aquí, quin nom té?... Trencat el glaç amb aquestes primeres preguntes, els nombres van succeint-se indefinidament i pacient, fent reproduir una serie de vegades la pronunciació dels mateixos mots, sobre tot al principi, per a orientar-nos bé sobre'ls matços fonètics peculiars de l'encontrada. Això conseguit, la transcripció de les paraules que encara vinguin ja resulta més faedora. Però el filòleg que podria reposar-se quelcom en la fidelitat fonogràfica del subjecte, si sols se tractés en l'enquesta de una senzilla transcripció acurada, se veu precisat a observar una vigilància i atenció contínues a la resposta que li vibra reveladora i problemàtica a cau d'orella. No podem oblidar que'ns trobem en terres fronterices de lingüística compromesa. Un error comès aquí té totes les perturbadores conseqüències dels que's puguin cometre en un lloc situat en ple territori, amb l'agravament de conduir-nos després a conclusions més deplorables i davant de qüestions d'una solució verdaderament enigmàtica per no dir impossible. Per açò redoblem les preguntes i pretenem esperançats que's redoblin les respostes no en el sentit d'una repetició, sinó en el sentit d'un nou factor de descobriment vers el qual procurem orientar a nostres dialectants d'una manera prou eficaç sense per ço fer-los víctimes de nostra gelosa influència. Perquè val a dir-ho: en aquestes terres és on sobre tot ens sentim gelosos del nostre. La paraula més modesta que transcrivim, que malgrat la seva coincidència amb sa corresponent castellana, la creiem *possiblement* catalana, amidant-la de cap a cap en les lleis generals que justifiquen la seva fesomia, ens fa posar al aguait i ens suscita el dubte: Es que aquesta forma no és importada? Es que aquest mot és el veritable mot dialectal? Es que, per exemple, aquesta *silla* significat la *cadira*, aquesta *mesa* equivalent de *taula*, són mots castellans domiciliats de temps en terres catalanes on paguen la seva contribució i s'hi proveeixen de cèdula? O és l'etzar de seculars evolucions semàntiques que les sustentia i acredita i el poble les té i les sent per consegüent com integrants inamovibles del seu heretatge? Llavors ve l'enterar-se *cautelosament* procurant desvetllar velles

idees recòndites, de si aquell mot, aquella forma és l'única dialectalment admesa, de si és el patrimoni exclusiu de la gent més lletra-ferida o al contrari; llavors un inquireix escrutador per veure si topa amb objectes *sinònims* de qualificació semblant i no's dona per convençut fins que'l sentiment de la llengua es manifesta clar en boca del subjecte mortificat excessivament de tant *violentar-lo* al voler-li fer proferir expressions que per ell són blasfèmies, car pugnen obstinadament amb un *quid* d'espiritualitat del qual no pot desfer-se. I en aquesta mena de lluita plàcida som dos els combatents irreductibles. El dialectant que defensa inconscientment l'integritat del seu parlar, no reculant ni un pam de terra, i el dialectòleg que tanteja per veure si li pot fer cedir *bonament* un petit punt per a incloure en el seu tresor cartogràfic. D'aquí-aquí és lluita de ciencia pura que'ns obliga a indagar fins a les oblidades «resquicies»; d'allà-allà és lluita de sentiment que'ns esperona irresistible, mal que sia sols per enterar-nos de la sort que poden haver tingut elements que al semblar haurien de pertànyer-nos i que no trobem vivents on voldríem. Quan preguntem per la paraula A, B, C, etc., i el dialectant o no sab donar-nos-en indicis o ens respon de la manera que més amunt indicàvem, ens fa l'efecte que visitem una família parenta de lluny que des de molt temps no hem vista, i que al demanar de ben-estar per alguns dels seus membres, ens responen: «que no ho sab? Es morta la pobra! Ja fa molts anys! Allà on s'estava ella ara hi viu *fulano*! Si vol veure algún fill seu, creiem que n'hi ha un de casat i amainadat a tal banda... se la passen molt malament segons diuen...» I el filòleg aclaparat pel desengany ha de pendre detalls de la trista nova i marcar amb una creu el nombre corresponent del «qüestionari», amb una creu de misericòrdia que sovint també figurarà més tard en els mapes i que'ns recordarà el lloc on jau *misteriosament* quelcom ben nostre i ens demanarà que li dediquem una oració d'estudi per esbrinar els mòbils que la soterraren i tributar-li, si cap, un homenatge de justícia.

P. BARNILS

Benavarre (Huesca) 6 Juliol 1913.

Notes per un llibre de principis

Constatàvem no fa molts dies en una conferència donada a la Joventut Nacionalista, la persistència de les formes i dels elements constructius romans en l'arquitectura popular. Avui, tornant d'una excursió encaminada al recull dels exemplars d'arquitectura popular, podem afermar això amb una seguretat incontestable.

Ço que En Puig i Cadafalch afirmava en el seu llibre, al parlar de l'arquitectura civil, s'ha fet molt clar per a nosaltres, i en aquesta claretat veiem estendre-s'hi tot un sistema de coneixença de ço que són les nostres formes d'art en son esquelet o estructura, i sobre tot, hem arribat a comprendre qualques caràcters distintius de gran profit per escampar-los com a doctrines d'orientació i com a principis de convergència de totes les energies i qualitats individuals artístiques que ara resten disperses sota unes quantes idees escampades damunt del nostre món no fa molts dies, i que com a idees no con-

segueixen donar-nos aquella ideal unitat en l'obrar, que donen aquells principis que podem considerar establerts per la força pura i substantiva de la seva clara realitat.

D'això més que de l'Arquitectura Popular volem parlar avui.

Convé insistir en aquest aspecte del molt que tenen de disgregador, dintre el bo, les idees. Les idees són coses subjectives, després de tot, i som convençuts que en el nostre món cal evitar en el possible això, i els que treballem en l'orientació de les nostres feines, convé que cerquin principis, lleis, objectivitats, realitats ben clarament exposades i en les quals la lògica humana hi trobi per tant un valor insubstituïble.

En materia d'art, que és sempre al que nosaltres ens referim, això de les idees és molt perillós, i fins ara ha dominat en molt i massa sobre totes les nostres produccions. Els sistemes d'estudi i d'anàlisi de l'obra d'art, fins ara, i molt erradament al nostre

entendre, ha sigut purament filosòfic. Això potser és degut a què les principals activitats d'estudi en aquest sentit s'han dirigit a les obres anomenades d'art lliure, com són la pintura i l'esculptura, malament enteses; arts aquestes que no podien ésser vistes sota cap altre punt de mira que el de la consideració del misteri espiritual humà que'ls dona la vida, i en cap manera pel cantó dels materials de què les obres són fetes, que és d'allí on arranquen tots els bons principis, i d'allí on deuen partir totes les arts filles de l'Arquitectura.

Amb les materies se produeixen formes, i de les formes ne resulta la bellesa. Aquest és el procés lògic i real de l'obra d'art, molt distint per cert del de l'idea primaria, nascuda misteriosament en la pensa de l'artista, dessots la qual les materies no fan res més que acudir a la seva expressió amb una diligència plena de torment. Cal insistir molt contra aquesta teoria falsa, mare de totes les nostres desventures; cap home, i menys els llatinos, podem desconèixer el fet de què el nostre pensament i la nostra activitat se mou sols a la visió de les coses reals i per tant se subjecta a elles, ja sia solament al valor de la seva presència en la pintura, per exemple, o a la seva condició natural, al seu organisme, en l'arquitectura. I, com més aquest principi se fa clar en l'obra que se'ns mostra, més alta, més revestida d'eternitat i de valor ideal és l'obra, perquè és més depurada d'incidències personals, d'idealitats sentimentals, d'ingredients humans passatgers, per concretar-se a la materia eternament viva al costat del valor individual que passa i es mor. Així en art hem arribat a no poder creure en res que no dugi en poc o en molt aquesta agregació de l'home a la presència de les coses, aquesta consideració de l'home per les coses reals. I als nostres ulls, sempre ha assolit més valor, (i és així en realitat) l'obra d'aquell qui de tant comprendre les coses ens les ha donades pures, i ell ha desaparegut.

La idea, predicada com a centre i causa de l'obra d'art, creiem que és una ridícula, perquè l'idea és en essència el resum d'una serie de consideracions sobre les coses. Nosaltres creiem amb els plans de l'arquitecte, però no amb les idees de l'arquitecte, o mellor dit, amb les pensades tant abundants pels carrers i places de Barcelona.

En contra d'això que diem, se parlarà de la visió que per endavant té l'artista de l'obra feta; però això no serà la idea. Això és un resultat del plan; i en el plan se pesa, se mideix, se calcula, s'exposa exactament el valor de cada element, i es combina l'un amb l'altre segons la seva natura. Ara en quan a la utilitat o fi pràctic de l'edifici, ja hi estem d'acord, en considerar-lo anterior a tota acció formalitzadora, però és perquè aquesta utilitat, no deixa de ser un element material, com ho és la condició de la pedra o del ferro. Tal edifici, un Palau de Justícia, per exemple, deu tenir tal planta, com una encavallada de coberta deu tenir tal altra.

Els que no's conformen d'això, i supediten les materies a la idea, han de gastar molt ciment enmotllat, i omplir de fullaraca i exornació l'edifici en vistes a produir l'impressió proposada per la idea. Això no és fer arquitectura, ni fer art. Això és anar de dret a fer una cosa que'ls puristes ne diuen Bellesa, i no és res més que efecte, perquè la bellesa no's produeix en sí, sinó que resulta. Per això tot propòsit de fer obra bella és l'altre ja vindrà si és que en el nostre seny, ridícol. Humilitat constructiva i res més, car

MEDEA

Acte quart

De L. Anneu Seneca
(fragment)

DIDA

Temor i horror a l'ànim: un gran trastorn s'atauça.
Oh, com és formidable de qual faisó s'augmenta
i a sí mateix s'imita el dol i sa passada
brutalitat renova! Vegí-la furienta
molts cops, i als déus girar-se, i al mateix cel fer força:
Quelcom més gran prepara Medea: així que amb furia
passà cap a sa cambra funesta, on s'endinzava,
ha fet terrible mostra de ses grans bruixeríes;
i allò que encar temia fins avui, ho palesa;
i diu tota la fol la dels seus encants: misteris,
secrets, formes ocultes. Posant la seva esquerra
damunt l'Ara sinistre, tots els veïns impreca
qui en les ardentes sorres de Libia es produeixen
i tots els qui s'amaguen davall les neus eternes
de la muntanya Taure, que el fret del Nord la posa
en rigidesa: invoca tota mena de monstres.
Ja un escamot presenta's de besties escatoses,
les quals, pel cant atretes, llurs coves han deixades
Son còs immens arrastra pesant una serpota
i va vibrar sa llengua de tres tallants, en cerca
del que ha d'occí, i de sobte devé tota arraulida
així que ou l'encant màgic; i plega son còs tùmida,
posant ses rosques juntes i amuntegant-se en cercles.
«Mesquines eixes coses, diu, són, i vils les armes
que terra baixa cria: del cel els malefics
els cercaré Ja és hora de fer quelcom més digne
que les vulgars intrigues... Baixi aquell drac enorme,
—qui és llarg a la semblança d'un vast torrent—, les rosques
del qual senten pesantes les Osses, gran i xica;
—la gran als Pelases bona, la xica pels Sidonis—.
Obri ses mans tancades el Serpentari i vessi
el seu verí. Presenti's a mos cants la serp Píton
qui va picà, atrevida, els déus Apol·ló i Diana:
que baixi també l'Hidra: fins la serpent—, que a troços
feu Hèrcules—, refent-se d'aquella mort, sencera
vinguí. Y tú, serp, dormida per obra de mes traces,
també, sorgint de Colcos, vina ara ben desperta».
Després que hagué evocades les serps de totes menes,
un feix dels verins d'herbes, infauste, va arranjar-ne:
les que el mont Erix cria, rocós i inaccessible;
les qui neixen al Caucas—on Promsteu vessava
la sang—, i té coberts els cims amb neus eternes;
les dels terrenys del Medi—, qui té el buirac a lluita—;
i les dels Parts pacífics, i els que unten les sagetes
dels rics potents d'Arabia; i els que els Suevis nobles
sota'l Pol fret extreuen del sacre bosc Hercini.
Ço que a la primavera—; quan les auelles nien—,
la terra molça esclata; i a l'hivern quan l'oratge
tragué el fullam dels arbres i el fret contreu les coses:
ço que en l'agram verdeja i esclata en flors mortíferes,
i en les arrels nuoses la fatal sava engendra
la verinosa força: tot amb ses mans ho agafa.
El mont Atos Hemoni li'n proporciona d'unes,
i d'altres l'ingent Pinde; pels cims del Pangen altres
les cull, i amb falç cruenta talla'ls la tendra fulla;
el Tigris, riu qui pesa sobre una gran fondaria
i el Danubi n'hi donen també, i el riu Hidaspe—,
—qui du precioses pedres, corrent amb aigües tibies
per càlides vorades—, i el Betis, qui nom dona
als termes per on passa, i desemboca amb mansa
corrent al mar d'Espanya; les unes són tallades
a trenc d'aua i les altres al tom de la nit mitja;
mes l'ufanor d'aquesta, ses ungles embruixades
van segà. Escull les herbes mortals i amb ses mans preme, sa
la podridum nociva de les serpents; barreja
també les aus impures: el cor del xup fatídic
i les entranyes, tretes de viu en viu, de l'òliba
ronca. I els verins posa ben preparats amb traça
Cremor de foc uns tenen, altres la fredor crua
de la gelebror erta. Sobre'ls verins hi parla
paraules que no han d'ésser menys temudes...

Veieu la:

s'atansa sorollosa i corrent amb furia, i canta
i, ja a ses veus primeres, tot l'Univers trontolla.

LLUIS BERTRÁN I PIJOAN

i comprensió de les coses, hi cap la comprensió de les harmonies entre'ls elements materials, si les nostres mans saben posar cada cosa en el seu lloc donant a quiscuna espai i situació per al desenrotllament de la seva funció propia.

Ara, en quan a això que s'anomena Estil, hem de dir que no trobem manera de conformar-nos a la general definició que s'en dona. Igualment que amb la Bellesa, els homes ne fan un principi i nosaltres creiem que és un resultat. L'Estil revelant un caràcter, no fa res més que revelar una comprensió determinada de les coses que's posen en joc per a produir l'obra d'art. Els grans estils arquitectònics són diferents, no perquè sien concepcions ideològiques distintes, idees diverses, sinó comprensions diverses dels elements que constitueixen l'obra. Fixeu-vos com sempre els elements van al davant; i per això judicar que la Catedral gòtica és feta d'un idealisme cristià exaltat a les místiques devocions, és judicar l'obra pels efectes i fer un tort al sentit històric dels monuments. Creurel concepció especial d'una «època» és caure en l'universalisme vuitcentista que'ns feia esperar que de tal segle o tal altre la gent pensava igual; creurel concepció especial d'un país, ja és acostar-se més al real, perquè ja toquem al viu de la qüestió de les races, i en el desenrotllament del llur pensament, i en la concepció especial de l'arquitectura en elles, hi tenen molt per veure les pedres de les seves muntanyes, que s'han anat essent considerades segons una lògica pastada per la tradició.

L'Estil, nosaltres diem en virtut de les coneixences que tenim avui, que és la revelació del concepte que tenim dels materials que ordenem. Es l'idea producte d'un resum de les atencions per les coses vives i materials. Revelar ço que's produeix al posar una pedra sobre de l'altra. Esplicar per medi d'acusacions a les formes resultants d'una ordenació natural, els fets que s'acompleixen, i després d'això si vol sortir la Bellesa que surti, que ja us assegurem que si ho feu així no tindrà pas més remei.

No tenim temps de fer un anàlisi dels estils arquitectònics que ens ha donat l'història, però si que'n tenim per a dir que les formes diverses són cosa de pobles, no d'èpoques. Ja hem vist la relació que el concepte nacional tenia amb les materies que constitueixen la terra on el poble s'és desenrotllat, i si això no és prou trascendent pels qui són amics de les vanes ideologies, no sabrem pas què dir-hi, perquè de moment les coses reals tal com se'ns presenten no'ns deixen parlar de cap més manera.

Respecte la universalitat de les formes en una època determinada, hi hà molt que dir també, però poc de bo, perquè això ja no té res que veure amb l'arquitectura, sinó amb la sociologia. Són causes del desenrotllament de la vida social dels pobles les que produeixen l'existència en un país de les formes no creades per ell. Tal ha passat a Catalunya, però a Catalunya, com a tot arreu, l'arquitectura propia viu a través de les fórmules importades en l'arquitectura popular, com la llengua ha viscut a través de la invasió castellana, i s'alça avui depurada i feta gloria d'art en la poesia d'aquest bé de Déu de poetes, als quals caldrà que imitin en sa tasca els nostres joves arquitectes.

JOAQUIM FOLCH I TORRES

Rogatives a muntanya (*)

I

Això era en aquells dies
que se'ns torna bru l'herbei,

i que als pous de les masíes
aigua no hi ha per remei;

que el vent que a les cases entra
és un alè de fornal,

que el gos es rosteix el ventre
ajaçat vora'l portal;

que somiqueja la dòna
de tenir tant sol a l'ull,

que no cau cap fruita bona
damunt la terra que bull.

Espantats abandonaven
els pagesos els conreus,

que les sembres no grillaven,
la terra cremava els peus.

Corrien a la capella
cercant la humitat que hi hà,

plena de sol la parpella
no podien ovirar

els sants de cares lluentes
i dels ulls d'esverament;

anaven a les palpentas,
i un baf de reculliment

en les testes atuïdes,
hi deixava quietut.

Damunt les lloses humides
van trobà el Crist ajegut.

I tremolaven llurs passos
al caminar pel trespol,

i van dí: «El durem als braços
i el treurem que vegi el Sol;

perquè el camp no'ns dona espera,
i es migra aixuta l'arrel!

Ell ens farà de manera
que l'aigua tombi del cel.»

I duien l'imatge alçada
d'un bon Jesús terrenal,

qui té el pit de gran amplada
com fet a cops de destrall.

No sabien d'altres vides,
ni de miracles, ni Sants,

sols creien amb les ferides
de Jesús, als peus i mans.

I això ho creien perquè encara
el tenien ben clavat;

que el sofriment de la cara
semblava de veritat.

I el miraven com patia
amarat de sol i vent,

i com la calor li obría
les ferides novament.

I el duien a batzegades,
espantats, pels carrerons

de parets emblanquinades,
sense clavells als balcons.

Vora de la torrentia
que anyorava un aire fresc,

i pels camps on hi llanguía
sense granar-hi el moresc.

I brandava la crinera
a l'entorn del cap caigut,

allí, on vora una figuera
s'hi badava un pou aixut.

Allí on l'arada perdura
sens el govern de la mà,

perquè la terra és molt dura
i els bous no poden llaurar.

II

Això era en aquells dies,
i l'aigua tombà del cel.

Ja les figueres musties
donaràn figues com mel.

L'aigua pels torrents devalla,
la saó feia tres pams.

O quina gran revifalla
que hi hauria en tots els camps!

O Senyor, mireu com l'herba
és tota molla i subtil;

de la pluja encara serva
un perfum quiet i humil!

Pel camí la nit venia,
i amb la nit tots els romeus,

i aquell Crist que esferia
boi clavat de mans i peus.

O Jesús com regalava!
pesaven d'aigua els cabells;

aigua i sanc es barrejava
en els reguerots vermells

d'aquell pit de nafres vives,
fet d'un roure selvatgí,

i tot bru com les olives
de l'hort de Getssemaní,

El besaven i abraçaven,
li treien l'aigua del còs,

i a la capella l'entraven
i el deixaven en repòs.

Les vies eren desertes,
el cel tot s'asserenà;

de les finestres obertes
venia olor de sopar.

Després, la palpebra bruna
queia damunt dels ulls blaus,

i a fòra, reia la lluna
i cantaven els gripaus.

LAUS DEO

JOSEP MARIA DE SAGARRA

Juliol MCMXIII.

Goma, Ortopedia, Higiene
Cotons, glaces i benes
Braguers i faixes ventrals a mida
TUSELL GERMANS - Barcelona

Fàbriques:

Goma i cel·luloide.—Font honrada, 3
Apòsits antisséptics.—Vila Vilà, 89

Botigues i magatzems:

● Ronda de Sant Pere, 2.—Fontanella, 20 ●
Enviem catàlegs a Farmàcies i Drogueries

(*) De la festa de la Fe a Ripoll.

Popularitats

(vuits i nous i cartes que no lliguen)

Notes preses de cara a la llar per P. Bertrán

Per la Mare de Deu Candelera
l'ou arrera.

Per Sant Miquel
el brenar se'n puja al cel.

Per la Mare de Deu Candelera
el brenar al darrera.

El dia s'allarga:

Per Santa Llúcia—un pas de puça.
(Sol dir: Santa Llúcia de Bisbal tretze dies abans de Nadal ¿quin dia és?).
Per Nadal—un pas de pardal.
Per Sant Esteve—un pas de llebra.
Per Sant Antoni—un pas de dimoni.

Per la diada de Sant Pere Màrtir se porta a beneir a la iglesia llaurer i ars, i sense entrar-lo a casa, se'n posa un xic a cada troç de terra, agenollant-se al deixar-lo i resant un pare-nostre a Sant Pere Màrtir, perquè guardi aquell camp o vinya de pedregades i males tempures. I així és.

Els ous que ponen les gallines mentre Nostre Senyor (des de per allà envers les deus del Dijous Sant fins igual hora del Divendres Sant) és al Monument, menjats al dia de Pasqua Florida, guarden de lladres, dient tres pare-nostres a la Santíssima Trinitat.

Mentre Nostre Senyor és al Monument, no's pot escombrar (ni a terra, ni els fogons, ni l'aiguera, etc.), sinó allà on s'escombra, després s'hi posen formigues. S'ha d'esperar per escombrai que hagin tocat Aleluia.

Quan toquen Aleluia s'espolsen taule i bancs, calaixeres i tot lo de fusta, roba de llana, etc., tot dient, mentre truca: «Cuqueta surt del forat—que Nostre Senyor ha ressucitat», i no's corca ni s'arna.

Per Corpus tothom parla llatí, fins les dones.

Algún temps diu que les besties par-laven i la guineu va enganyar al llop.
—Mira, compare llop, m'han fet comare.

—Sempre et fan comare a tu també.
Quan va tornar li diu:
—Quin nom li has posat?
—Li he posat Comenceris.
—Vaja un nom més tonto com t'has triat.

Al cap d'uns quants dies:
—Mira, tu, compare llop, m'han tornat a fer comare.

—Sempre et fan comare a tu; no hi deu haver ningú més per fer-ne.

—Bé, què'ls faràs a la gent. Tenen aquest gust!

Quan va tornar:

—Quin nom li has posat?

Diu:

—Mitgeris.

—Vaja un nom més tonto. Quins noms te trées tant estranys!

Al cap d'uns quants dies:

—Mira, tu, compare llop, m'han tornat a fer comare.

—No n'hi deu haver cap més sinó tu. Sempre comare a tu!

Diu:

—Bé, què'ls faràs a la gent, veïam? Què'ls faré jo si m'ho diuen? No'ls puc pas dir que no.

Ella torna i li diu:

—Quin nom li has posat?

—Acaberis.

—Vaja uns noms com poses tant tontos; en ma vida els havia sentit.

—Oh, si a mi ja m'agraden!

Vet-aquí que ara compare llop se'n va a la gerra de la mel i no hi troba res.

—Tu, guineu, on és la mel que hi havia a la gerra?

—Jo, i què'm dius a mí? Tu que te la deus haver menjada.

—Tu te l'has menjada.

—Tu te l'has menjada.

—Tu te l'has haguda de menjar.

—Tu te l'has menjada; no la he tocada.

—Ja veuràs, farem una cosa: posem-nos de panxa al sol tots dos a dormir, i aquell a qui la panxa li regalarà se l'haurà menjada. Veïam qui serà.

El llop, com és tant tonto, aviat va ser dormit; ella que s'aixeca i se'n va a la gerra de mel; se'n va i replega totes les miques i n'unta la panxa del llop, i amb el sol tant calent aviat va regalar.

—Mira, tu, compare llop: tant que m'havies dit que jo me l'havia menjada la mel i mira la panxa com te regala.

Diu:

—Com me pot regalar si no me l'he menjada?

—Oh!—diu—Bé te l'has haguda de menjar; no'm llú pas a mí; bé m'estava al sol com tu i a mi no'm regala pas.

—Però jo no me l'he menjada.

—Bé te l'has haguda de menjar.

I vet-aquí que va quedar així i la guineu va enganyar al llop.

Si's cús mentre Nostre Senyor és al Monument, se pudreix la roba.

A qui s'estira se li sol dir:

Estirat, bondat,
que poca n'hi hà al sac.

Els ous acabats de pondre i encara calents, fregats pels ulls aclareixen la vista.

En divendres no parreu pas de brui-xes, que tot ho sentiràn.

Si algú (això entre nois) troba alguna cosa, ha d'ésser amatent a dir «fòra part». Si's descuida i algú altre salta a dir primer «part hi vui», hi té tant com ell. I això és just.

També el qui troba diu de vegades:

Sant Andreu—qui troba és seu.

I qui hi vol part diu:

Santa Madrona—qui troba dona.

L'ou de vegades se troba en els galliners, petit, petit, és de gall; i colgat dins un femer ne surt una serp.

No's pot tirar cap tiro a cap serp, que's reventa l'escopeta.

La serp se xucla la sang de persones i besties. Persones hi hà que trobant-se a fora els hi ha vingut una son tant dolça que s'han dormit i és que la serp els hi xuclava la sang; i sort que en tals cassos sempre el llargandaix, enemic etern de la serp i amic de les persones, ha sigut amatent a despertar-les, passejant-s'hi a voltes per la mateixa cara o tustant-les amb la qua. Qui no ho vulga creure, que ho preguntí a fulano i mengano, que'ls hi va passar fent migdiada de cap a una feixina, i trobaren la serp dessota.

Oi, als aucells com se'ls cala la serp! Veureu que'ls pobrets van baixant tot piulant i esvoletregant de branca en branca, atrets per la serp que se'ls xucla l'alè des de sota de l'arbre en que's posen, fins que van a caure a sa mateixa boca.

A Olesa, que parlen amb el nas, diuen:

Per Sant Per o

vesten a sota l'oliver o.

Si en veus un ençà i un altre enllà, vesten a casa que prou n'hi hà.

Volent significar que sent tant petites les olives per Sant Pere, ja n'hi haurà bona cullita si se'n veuen algunes.

No's pot dir on són els nius que's saben (això entre nois) estant sota teulada, que la serp se'ls menja si per càs, o fugen.

Tota mena de brians se curen untant-se'ls amb suliva d'un mateix, però dejuna, i tres vegades de carrera, tot dient:

Brià,
caballer,
mala fi
poguessis fer.
Tu esmorsat,
jo dejú,
mala fi
pugues fer tu.

Això es diu també tres vegades; i cada dia al llevar-se es repeteix i es fa el mateix, fins que el brià es mor i s'asseca.

La partera no pot sortir de sota teulada fins que ha eixit a missa; i aquesta costum és tant respectada, que no falta quina s'ha passejat per l'hort amb una teula al cap.

Una vegada era un pare que tenia dues filles, una de la una dona i una altra de l'altra.

La de la primera, la madastra sempre deia que era tant bruta i vagabonda, en fi, que no feia res; i de l'altra, sa filla, que era tant treballadora i neta.

Amb això, eren dos traginers que se'n varen enamorar, l'un de l'una, l'altre de l'altra.

Els dos deien: A mi prou m'agrada, sinó que diu que és tant vagabonda la seva madastra.

Els dos van consultar. Diu: ja ho sabrem; deixarem els matxos a l'hostal i anirem a les seves cases.

Vet-aquí que primerament se'n van a casa de la fillastra, que estava a casa d'un amo per criada.

Arriben allà i diuen: Ave María.

Diu: —Qui hi hà?

—Uns servidors. Deu vos guard.

—Deu us guard.

Diu: —Nosaltres veníem aquí que te nim els animals molt mals i ens han dit que busquessim

fanc d'aiguera,
serradures de pastera,
borriçol de sota el llit

a veure si ens en poguesseu endreçar.

Diu: —Ai, nois, això sí que no us podré servir; però per això ho miraré.

Vet-aquí que se'n van a dalt, comença d'escombrar sota'l llit, per tot arreu, i no troba res. Arriba a baix i diu: Minyons, no us puc servir de borriçol.

Se'n va a baix a la pastera i els diu: —Veni, minyons, veniu amb mí, veurem si us podré servir.

En pren una raora (paleta de pastera) i comença a escatar la pastera; però no en va sortir gens de serradures, i això que de tant escatar cuidava endur-se'n fusta i tot.

Ara se'n van a l'aiguera, per veure si d'una cosa o altra els podria servir; però hi va trobar tant poc fanc, que entre totes tres coses no'n va fer ni una esclofeia de nou.

Diu: —Anirem a mirar si'n trobarem més. Anem, adeu-siau.

Ella els diu que li sab molt greu de no poder-los servir, perquè, ¿quí s'havia de pensar que aquestes coses fossin bones per animals? Perquè com que una tot ho renta ben bé...

—No hi fa res—diu.—Perdoni, noia, i adeu-siau i gracies del poquet que'ns ha pogut donar.

Ara vet-aquí que se'n van a casa de l'altra que era tant treballadora i tant neta.

Diu: —Ave María.

—Qui hi hà?

—Uns servidors. Deu us guard.

—Deu us guard.

Diu: —Nosaltres veníem aquí que te nim els animals molt mals i ens han dit que era molt bo

fanc d'aiguera,
borriçol de sota'l llit,
serradures de pastera.

Diu: —Nosaltres venim aquí a veure si ens podreu servir, si en tindran.

Respòn la noia: —Sí, sí, ja us servirem, minyons. Ja ho anirem a mirar.

Ja se'n van a dalt, ja'ls baixa un plat molt gran de borriçol de sota'l llit.

L'un diu: —Ai que estic content, ja'n començo de trobar, gracies a Deu!

Ja se'n va a la pastera, ja'ls en porta una panera de serradures.

Els tots contents. Quan la minyona veu que ells estàn tant contents, més brillo a anal's-en a buscar.

Ja se'n va a l'aiguera i del fanc que hi havia un bon plat gran els en va portar.

Els li diuen: —Moltes gracies, noia, que n'estem molt contents i agraits i ens en anem a fer desseguida el que el Manescal ens ha dit.

Diu: —I si n'heu de menester més torneu, que encara més en trobareu.

Els dos diuen: —Que'ns hi casarem?

Diu: —Sí, què farem! Jo bé estic enamorat.

—Jo també.

—Doncs casem-s'hi.

Vet-aquí que'l dia de les bodes, el seu pare que'ls diu:

—Em guardareu les rentadures totes dues, i la suliva. I al cap de l'any us vindré a veure.

Ella que li diu: —Ai, pare, que'n faré de la suliva? Un any que estareu a venir-me a veure, on la tirarà?

Al cap de l'any el seu pare hi và, i se'n va a veure primer a la que li va dir que no sabia que'n faria de la suliva, que era la dropa aquella filla de la seva dòna.

Diu: —Que tal, pare, com và?

—Molt bé, i tu?

—Jo també; veniu, pare; veniu, veniu, que us vui ensenyar lo que'm vareu dir que us guardés.

I allí tenia una portadora molt gran de rentadures. D'un any, podeu comptar si n'hi havia.

Ell sent aquella pudor i fuig desseguida.

Aleshores ell que li diu: —Noia, què n'has fet de la suliva?

I diu: —Ai, pare, ja us vaig dir que no sabia on la tirarà!...

Diu: —Vamos, adeu-siau, que me'n vaig a veure l'altra; ja tornaré un altre dia.

Arriba a casa de l'altra: —Deu us guard.

—Deu us guard, pare. Com us và? Tant temps que no us havia vist. Anem, veniu, pare, veniu, que us vui ensenyar les rentadures.

Veu un porc a la sal molt gros i un altre d'estacat que anava pujant.

—Molt bé, noia; estic molt content, me'n alegro molt.

—Oi, veniu, veniu encara, pare, que us vui ensenyar la suliva.

Li enseña una pessa de drap molt llarga que ella havia estat filant. Després li ensenya un parell de plegues de fil, de les que ella anava filant aquell any.

—Estic molt content i agrait, noia; de tot m'has molt ben servit.

Se'n và, arriba a casa, i diu a la seva dòna: —Vés a veure a ta filla del modo que s'ha portat, que la m.... que té a casa dos carros no l'arrocegaríen pas. Malaguanyat home que ha trobat, que l'ha de fer morir màrtir i atrotinat. Després, vés a veure l'altra del modo que s'ha aportat, tant mal que n'havies dit i n'havies desitjat.

Casa d'aurenetes

molta sort i amoretes.

Joc de la llebreta, llebreta.

Per jugar-hi han d'ésser, la llebra (que pastura) el qui cuida la terra, el senyor i els gossos.

La llebra pastura, i el qui cuida la terra hi và, i li diu:

—Llebreta, llebreta
no vols pas fugir del camp?

La llebra respòn:

—No pas per vostè, gegant.

L'altre torna:

—I si els goços del Rei venen?

La llebra:

—Fugiré com una llebra.

Ell:

—I si els goços del Rei van?

La llebra:

—Fugiré com un gegant.

Ara veient que la llebra no se'n vol anar, l'amo del troç, se'n và a trobar al Rei o Senyor, qui està un xic enllà, rodejat de goços (canalla com ell), i li diu:

—Senyor de Monticlan,
una llebra en tinc al camp
que'n pastura, que'n verdura,
que se' menja l'enciam.
Si'm voldria deixà els goços?

El senyor respòn:

—Ara estàn esmorzant.

Aleshores se'n torna a trobar la llebra i diuen:

—Llebreta, llebreta,
no vols pas sortir del camp?

—No pas per vostè, gegant.

—I si els goços del Rei venen?

—Fugiré com una llebra.

—I si els goços del Rei van?

—Fugiré com un gegant.

Torna al Rei:

—Senyor de Monticlan,
una llebra en tinc al camp
que'n pastura, que'n verdura,
que se' menja l'enciam.
Si'm voldria deixà els goços?

El Rei:

—Ara n'estant dinant.

Aleshores torna a la llebra i li torna a dir:

—Llebreta, llebreta,
no vols pas sortir del camp?

I ella torna:

—No pas per vosté, gegant, etc.

Torna el Rei, li diu lo d'abans perquè li deixi els goços i ell respòn:

—Ara els plats estàn llepant.

Torna a la llebra, amb qui sosté el mateix diàlec que abans.

Và an el Rei i torna a dir-li lo mateix perquè li deixi els goços i ell respòn:

—Ara estàn brenant.

Repeteix el diàlec amb la llebra; després amb el Rei una o més vegades; però el Rei diu per fi:

—Allà van.

Aléshores els goços, nyac, nyac, nyac, empaiten la llebra, que fuig i mira de tocar primer a un punt d'abans designat, cuidant de que en el camí no l'agafi cap gos: si ho pot fer aixís, ja n' amaga més com a llebra i passa a ésser gos del Rei quedant-se de llebra el gos que estava més endavant i prop d'ella.

I va seguint el joc aixís.

Les robes que's posen els infantons abans d'ésser batejats, no les poden usar pas després de son bateig sense rentar-les ben bé: com que abans de fer-los cristians amb el bateig son moros!

Els que naixen a l'hora que nasqué Jesús (a les dotze de la nit de Nadal) naixen amb una creu a la llengua o al paladar, i poden ésser saludadors per salvar del mal de rabia, llepant la ferida rabiosa, i amb la llengua poden apagar una barra vermella de foc. N'hi hà probes.

Talleu-vos les ungles en dilluns, que no tindreu mal de caixal; però s'han de tallar abans d'eixir el sol. No tindreu tampoc repelons.

A la vora del foc no's poden tallar tampoc les ungles, perquè si els troços van al foc, surt mal.

Tallades en divendres, no creixen les ungles. Ni els cabells, ni barba.

Als nens no se'ls hi poden tallar les ungles perquè després quan son grans roben.

Quan xiulen les orelles es que parlen d'un; si xiula la dreta bé; i si és la esquerra la que xiula en parlen mal.

Per a ser batlle d'Olesa, s'ha d'haver pegat a la dòna. Així ho diuen.

A Collbató si els que van a un bateig no tiran confits com s'estila la canalla els esbronca cridant:

«Butxaques de cuiro».

Plorant i rient
creixen la gent.

A Collbató hi hà la costum de prometre a Sant Antoni els peus del porc, si van bé: per això en sortint de Missa Major els Administradors, sentireu com criden molts diumenges i festes de desembre igener: Tant... uns peus de porc ¿qui hi diu més? i se'ls emporta el qui més dona.

Els envejosos d'Esparraguera solen dir: «de Esparraguera Judas n'era», per denotar que'ls esparraguerins són dolents. Pobre gent!

Perquè surti sang del nas (en sent que's vol estroncar, s'agafen dues palletes que's posen a terra entrecruades, de manera que la sang hi vagi rajant a sobre) es diu ficant-se al nas una punteta d'espiga de margall:

Espigueta (o palleta o herbeta) de Sant Tomàs

sang a terra, sang a terra,
Espigueta (o palleta o herbeta) de Sant Tomàs

sang a terra i sang al nas.
(o també: sang a terra, sang del nas).

Això es clar, la canalla.

Per fer treure les banyes i caminar als cargols, se'ls hi diu amb saleru:

—Cargol bové, treu la banya, treu la banya,

Cargol bové, treu la banya o et mataré.

Altres diuen:

Cargol treu banya—puja la montanya,
Cargol bové—puja al montanyé.

Les tempestats i pedregades no són pas totes de bon ésser: de gairebé totes en tenen la culpa les bruixes. Prou se les veu devegades en forma d'aucellassos o aligots i a ramades, anar davant dels núvols i conduir-los cap allà on han d'esclatar!

Però per a coneixer si a les pedregades hi han intervingut les bruixes o no, no hi hà res millor que cullir una pedra de les caigudes posar-se-la al palmell de la mà i deixar-la fondre: si la pedregada ve de bruixes hi trobareu un pelet que era dins la pedra i si la pedregada es de bon ésser tot serà aigua i no hi trobareu cap pèl.

Un bon campaner ha d'ésser amaten a tocar a *bon temps* quan se comensa tot just la tempestat; que sinó, no arreple-

garà gaire vi per les premses, al temps de prempsar, per més que hi deixi la portadora, com s'acostuma a Collbató i a altres parts. I li estarà bé!

Per conjurar la tempestat els pagesos treuen a fora al portal del barri dos arreus (com ara arrelles, fanegues, etc.) i els posen entrecruats i allí els deixen mentre el temporal dura.

També s'encén un ciri del moniment i també es crema llaurer beneit del diumenge de Rams; altrament uns tenen fe en una cosa i altres en una altra.

Als núvols també se'ls escopeteja amb pólvora beneida i grans de blat i així se fan fugir les tempestats si vénen d'art de bruixeria. Oi, quantes vegades s'ha fet caure amb algú tir alguna bruixa i tot!

La canalleta quan sent tocar bon temps, sol escarnir el nanc-nanc de les campanes, cantant amb el mateix compàs:

—Bon temps
d'on vens?
—Del cel.
—Vina, vina,
que ja't volem.
—Bon temps
d'on vens?
—De l'infern.
—Vesten, vesten,
que no't volem.

Devegades fà sol i plou i aleshores canta la canalla:

Fà sol i plou—les bruixes se pentinen
Fà sol i plou—les banyes d'aquest bou
[les bruixes porten dol.

El cantar del goç (una especia d'udol) és senyal de morts aviat.

També designa algun mort per una casa el cant de l'òliba o cabrota, que se sent a la vora.

Quan les campanes fan molt ressó, també és senyal d'algun mort aviat al poble.

«Molta fressa i poca endressa», sol dir-se a qui es belluga molt i no fà res.

Si'l gat se renta (el rentar-se del gat és llepar-se i fregar-se amb les potes), vindrán forasters a casa, i si es renta les orelles i tot, seràn de cavall. En cas de noies seràn vistaires els forasters.

El matar una cuqueta de Sant Joan o lluerna (en castellà luciérnaga) és pecat, perquè elles fan llum a Nostre Senyor.

També és pecat matar una abella, perquè fà la cera amb que es fa llum a Nostre Senyor.

Per Sant Silvestre passa l'home dels nassos (en té tants com dies hi ha a

ROYAL ♦ Cada tarda Tè-concert ♦ Souper-concert a la sortida dels teatres ♦
RESTAURANT * Menú desde 5 pessetes
El Saló més elegant de Barcelona per banquetes i lunchs
Rambla dels Estudis, núm. 8

l'any) el veureu on se vulga, per places i carrers, i vora la pica de l'aigua beneïta abans que per Sant Silvestre era dia d'anar a Missa. (Sant Silvestre és el dia darrer de l'any, i per lo tant no més té un dia, com un nas tothom).

El dia abans passa també l'home de les orelles, (en té tantes com dies hi hà a l'any. Com que llavors l'any no més té dos dies).

Un papelló que'ns rodeja, voleiant per la nostra vora, designa o porta una bona notícia si és blanc, i dolenta si és negre. I ja s'entén que ha d'ésser de vespres.

Teniu un mussol a l'ull?... Doncs aneuse'n a qualsevol casa i feu: —Ave Maria.

Respondrà: —Quí hi hà?

Vos llavors: —Aquí us el deixo.

Acabat fugiu corrents, perquè no us coneixen (si us coneixen tant de perdut) i perquè no tinguen temps de respondre's: entorneu-se'l (en qual cas no heu fet res). Fent-ho així, el mussol se queda a la casa i fuig de vos.

«Per Sant Silvestre—per la porta o per la finestra», és a dir, si no tens casa, comensa de bellugar-te.

En temps de molta sequetat treuen en professó el Sant Crist de Piera, que'l porten vuit capellans, dels quals en mor un al cap de l'any (durant l'any volen dir).

Quan són dos portant un paner o cove, ança per ança, van cantant balancejant el paner o cove i a compàs:

«Ança per ança
qua de moixó
roda per l'aire
com un papelló.»

El rentar-se les mans abans de sortir de casa, és molt bo i guarda de tot mal.

N'hi hà que tot rentant-se les mans abans d'eixir de casa, hi diuen: «Valguem el Sant o Santa que és aquest Sant dia d'avui, la nit Santa de Nadal, la Santíssima Trinitat gloriosa, que'ns guardi de tot el que no'ns sapiguem guardar.

Quan surt l'arc de Sant Martí, la canalla canta:

L'arc de Sant Martí—la pluja, pluja,
[pluja.

L'arc de Sant Martí—la pluja ja és
[aquí.

Girar el saler a taula, designa que vindran forasters a casa; altres diuen que designa desgracies (i segons diu una senyora armenia, agafant un pols de la mateixa sal i tirant-lo de revés per sobre de l'espatlla cap enrera i pronunciant el mot *sinistrum*, se conjura la desgracia).

«Trons al dematí, pedregades a la tarda.»

«A picada de noia i d'escursó no hi és a temps l'Extremunció.»

Les noies són unes bestioletes en forma de serp menuda, menuda, que es críen a les torrenteres i parts ubagues de la muntanya de Montserrat, i són totes blanques i lluentes com de plata; els troços que'n fassou, partint-les, se tornaran a juntar, si no les hi aixafeu el cap i la qua. L'escursó és verinós en tal manera, que si després de mort l'enganxeu a la punta d'un bastó i el porteu així un troç, se us inflarà el bràs i mà amb que sosteniu el bastó. Prou l'haureu de deixar anar!

El millor **Café** és el torrefacte de **La estrella**.—Carme (Davant de Betlem).

saràn una immediata sensació repugnant i feridora com les de Wedekind.

Heymel cantava:

*Sagrada em siga la amstat
i amor un manament
¡Dones gentils, em tinc jurat
ser vos servent enamorat
fins el darrer moment!
Entro en el temple, edificat
lleuger i altiu ensems;
a la Afrodita consagrat
sacerdot seu seré de grat
fins que m'encorvi el temps.
I puix morir es obligat,
voldré l'últim sopà
en mig de roses, llums, vi clà,
i el darré alé em siga robat
d'uns llavis breus, fins de besar.*

Aquesta poesia podria posar-se com a programa abreviat de les seves altres.

Tambe Gustau Falke portava a les Varietats literaries cançons d'amor:

Duia jo el cor a la mà.

s'alça un vent per sobre el plà

i, adieu cor!

Vé una vella: — ¿Habeu esment

d'un cor perdut? — Com que no hi sent

mou el cap.

Malcarat vé un caçador:

— ¿Un cor dius... No estic per xò.

A un altre. —

Tots els camins vareig cercar,

mon cor ningú me'l sab trobar.

¿On deu sé?..

Vé la filla del ferré

¿Noia, has vist un cor potsé.—

Ella mag-riu:

—Estar sense cor,... cercar-lo arreu...

—pobre minyó; té, pren el meu

prò aguanta'l fórt.

No sé per quina prima reminiscencia aquesta cançó ens fá pensar en aquella del nostre Verdaguer, que comença:

Ei dolent fill a la dolenta filla

digué un matí:

—Tu ets de mon cel la estela que més brilla

¿Què vols de mi?

Et portaré de casa del meu pare

tot un tresor,

et portaré les joies de ma mare.—

Porta'm son cor.

Marrant ara del objecte d'aquesta crònica, no massa perxò, ja que també es cosa literaria, no'm sé estar de anotar el detall curiós, que aqueixa poesia de Mn. Verdaguer, o una seva bessona, la havia sentida cantar al Kursaal de Montreux, en francès, pel maig del 1900. Encara sento aquell plany bondadós de la darrera esparça: *Mon fils, t'es tu fait mal?*

¿Era que el poeta Verdaguer havia fet una transcripció de la poesia francesa, o era al contrari la cançó sentida a Mon-

Crònica vella

V

Heymel. — Wedekind. — Falke. —
Del fenòmen de repercussió poètica. —
Schröder.

Segons aparenta el retrat que, com el de cada un dels deu poètes del teatre de Varietats literari, fá de portada a les seves poesies en el llibre dels *Brettli Lieder*, el més jove d'ells, arran de la adolescencia, era Alfred Walter Heymel. Celebrava la déa Afrodita, Saharet per musa, el Malvasia, el Borgonya, el Màlaga i el Tokai per companys, les besades i els deportes del patins, de la dança, i del corre les fresques vernedes i els adjacents breçols de verdor, per pretest de més besades. Devegades vestia d'imatges el seu sensualisme, d'altres no tant, però la seva poesia no era mai feridora, mai

repulsiva com la que traduírem de Wedekind. Tot sent desordenat l'apetit en ambdós, hi havia una diferencia en el resultat poètic que expressaria dient que Wedekind cantava de fàstic i el jovecell Heymel d'alegria. Wedekind sobreixia d'escepticisme, Heymel d'una bona fe que feia temer majorment per la seva salut, car es veia que aquelles cançons no eren fantasia, sino motor i irradiació de la seva manera de viure.

Wedekind esverava presentant la serp asquerosa i mortífera, Heymel jugava amb la garlanda teixida de roses i pomes. I en definitiva, si Heymel era mogut per la carn, Wedekind ho era per un esperit diabòlic i això es traduia en la expressió poètica, per el que, tot reconeixent en ambdós un desordre en l'apetit tenim de declarar igualment que les cançons de Heymel mai no ens cau-

treux, una traducció del català, o bé, assistíem als primers moments del fenomen poètic de repercussió que fa que una rondalla del Nord reaparegui al Migdia i un mateix tema ressoni en la cançó popular de oposites terres? ¿Sorprentem aquest fenomen en el seu començ, o, no podria ser també que el tema d'aquella poesia fos ja d'antic popular i que el poeta Verdaguer l'hagués copçat pel seu compte i el poeta francès pel seu, de la mateixa font, i d'aquí la semblança fins en la frase i tot? El cert és que penetrat com jo era del cel aviciador sobre la aigua quieta de Montreux, amb aquesta per primer replà, els camps llavors florits de narcisos per segon replà, i les roques marxapeu a les neus per tercer replà i des de cada un d'ells, per estrém plaer del ulls i del respir algún bloc radiant d'aquelles neus, al sentir que'm despertaven la poesia que jo duia adormida al cor en català, em va entrar a la sang una esgarripança.

Tornant ara al teatre de Varietats literari Wolzogen-Bierbaum, i tornant al poeta Falke que suara allistarem, també una de les seves cançons, Pendel, és ben semblanta de motiu i de moviment a la d'en Josep Carner: *L'amiga blanca m'ha encisat, també la bruna...*, encara que aquí la semblança no existeix àdhuc en la lletra com en la cançó francesa respecte a la poesia Mn. Cinto.

La cançó de Falke té la gracia, diríem mecànica, del moviment: la de'n Carner té ademés la gracia més substancial del sentit.

Canta Falke:

*L'una rossa i l'altra fina
fina i bruna; cor, camina
com un péndol, amb mesura
entre l'una i l'altra hermosa.
Tic i tac, se n'afigura
sentir clarament la glosa
del batec que mai no s'erra:
pas a dreta, pas a esquerra,
rossa-bruna, bon compàs
rossa-bruna cada pas,
rossa-bruna, rossa-bruna.*

Ni l'amor en forma mes o menys anecdòtica que cantaven gairabé tots els poetes del *Ueberbrettl*, ni un filantròpic o revoltós proletarisme que aficionava a

tres o quatre d'ells, ni el lirisme més pur i també més escàs, que tocava de peus a terra el més precís, com en certes poesies de Bierbaum, de Liliencron i del mateix Dehmel, tot i sent aquest en altres, corrande de tavernes i caus, res d'això cantava Rudolf A. Schröder. Potser en la estructura de les seves poesies s'inclinava si a aquell retorn a la moda antiga en la forma i en el llenguatge a hores, que, coincidint amb un dels postulats de la lírica sommiada per Bierbaum, era una deria comuna a gran part dels poetes col·laboradors del *Ueberbrettl*. Schröder hi contribuïa amb unes poesies per l'estil de rondalles;

molt personals a fe, però freda i grotescament al·legòriques, en les que s'hi troba a faltar l'oli de la gracia que posa en moviment els rengles de paraules, anc que no vareig sentir-les cantar m'i imagino impropies al cant aitals poesies de Schröder.

Per a coronament d'aquest repàs del teatre de Varietats literari nascut (1901-02) en el si d'aquell Modernisme, en la vineta crònica dirém de la contribució literaria al *Ueberbrettl* del seu fundador, el Mecenat-poeta, baró Ernst von Wolzogen.

JOSEP LLEONART

(Pel text i per la traducció del alemany de les poesies)

De la Premsa

Els teixits a l'Escola Industrial

No és en và que hem intervingut en tots sentits, per a que al voltant de les màquines de teixir s'hi formés un caliu d'art que, alhora que constituís una nova font de riquesa per al nostre país, devingués un ofici noblè la col·laboració dels nostres artistes en la decoració de les estofes.

Tots sabem lo molt que pot fer-se en la decoració dels teixits, deguts als mil usos diferents a que s'apliquen, i, sobretot, al canvi continu de mostres que'l mercat demana. És cert que un bon estol d'artistes ha fet ja entrè nosaltres campanyes brillantíssimes en aquest sentit; mes, com que les coses caminen i els afanys creixen, les competencies venen, i els temps nous amb els gastos nous, demanen gent nova, heusaquí l'Escola preparant constantment els elements que assegurin aquesta contínua movimentació, procurant posar als nostres teixidors al costat d'altres treballadors de fóra (per cert, inferiors a nosaltres en algunes coses) i encaminant els esforços a la recerca de nous motius i maneres aplicables a alguns dels innombrables usos a que el teixit s'aplica.

No cal que us digui que essent la nostra aula precisament dedicada a la ense-

nyança de l'art en el teixit, hem escullit per a posar en pràctica els nostres estudis els procediments que podien donar-nos més camp per córrer, i d'aquesta manera empènyer i intervenir en totes les llargues operacions de tècnica a que deu ésser sotmesa tota producció textil.

Per a portar a terme cada una de les varietats d'aquests teixits d'art, se vos presentaran a la resolució totes les innombrables operacions de l'ofici, i de tal manera cal resóldre-les, que l'haver col·laborat en totes elles dona al que treballa una amplitud de punts de vista, un camp d'operacions vastíssim d'experiencies a repetir.

Les teles que han sortit dels telers de l'Escola, aquest any, han sigut per als nostres estudis un exemple viu, de tota la part teòrica estudiada durant tres anys. Imagineu primer, donat el genre a realitzar, l'invençió del dibuix; això se ha lograt per medi dels consegüents estudis del natural, davant dels exemplars vius de la flora i la fauna, que han sigut escullits per l'alumne com a més apropiat per al tema o l'arabesc que volia portar a cap. Després de l'estudi d'aquests elements naturals, ha vingut l'adaptació a la composició i proporcions

JOIERIA * PLATERIA * RELLOTGERIA

CABRÉ

RAMBLA DEL CENTRE, N.º 30

Garantia absoluta en tots els objectes ♦ Economia en els preus

del dibuix. L'estilització ha pervingut d'aquesta supeditació, i heusaquí fet ja el bocet definitiu de la roba decorada.

En els genres en que les materies a emprar han sigut el cotó, ha sigut filat a la secció corresponent, el fil necessari per a l'urdit i trames del dibuix, operació que ha motivat una serie de càlculs i estudis dels alumnes, que per ser vives han estat de gran profit.

Escullit ja el teler en que havia de executar-se'l treball, se n'ha disposat la montura, i durant aquesta feina, tant apropòsit per a estudiar per peces menudes tots els elements de que un teler es compón, s'han anat desenrotllant totes les operacions del posat en carta del dibuix, aplicant-se, per al millor efecte de contrastos i colors obscurs, tots els lligaments necessaris per a lograr el bell efecte, la consistència del genre i dibuix escullit. L'alumne, d'aquesta manera, ha pogut fer gala de tota la part de lligats estudiada, i han analitzat quasi tots ells en bona part de les mostres, de qualitats diverses, que durant el curs han passat per les seves mans.

Aprés la manera de picar cartrons, i de llegir-los en els aparells propietat de l'Escola, i després d'haver-se fet un bon número d'assatjos en diverses montures, per a estalviar un temps que era preciós per altres estudis, els picats i llegits que havien de fer-se per a completar la feina s'han fet en els mateixos llocs dedicats a tals especialitats de la textileria, on concorren totes les fàbriques, car, a pesar del gran nombre d'industries que hi hà a Catalunya, pot dir-se que aquesta feina és acaparada per tres o quatre petits tallers, que, donada la seva única especialitat, fan aquesta feina amb relativa velocitat.

No cal dir que la visita an aquests tallers, és una de les més interessants a fer, car els Jacquarts, com les orgues mecàniques, no funcionen sense l'enorme restallera de cartrons.

El temps que dura aquesta operació,

és de frisança per a l'alumne que té la seva obra a picar; emperò, com que està aleshores ocupat en tenyir els diferents colors de que's composaven els urdits i les trames del seu dibuix, l'ansietat s'esvaeix en la recerca d'uns altres resultats; no tota, però fins que arriba l'hora de veure aparèixer tots els moviments rítmics de la màquina (aquest és l'anhel suprem) aquella forme que l'alumne ha anat conreuant durant tant de temps en tots sentits.

No cal que us conti el dalit que hi hà en el laboratori de química, a l'escullir els colorants que donguin resultats millors, que siguin fixos, que resisteixin a la llum, etcètera. Darrera aquestes segueixen les proves dels colorants, per a tenyir els materials diversos: la llana, el cotó o la seda, i per fi aquesta feina efectuada, el fil passa a la sala dels telers, i allí, l'alumne afanyós d'avançar en el seu treball, fá rodets de les troques, i omplena els canonets per a les diverses llençadores.

Moment de delícia o d'enuig és el de veure sortir el primer pam de tela que s'ha projectat, car arriba l'instant de veure realitzat en bé o en mal el resultat del llarg treball de croquis, càlculs i bocets, en el que tantes hores s'han ocupat. La delectança millor de totes és la que trobem (segons en quins teixits) al fer proves de colors, canviant les llençadores, els efectes de quals canvis donen sovint deliciosos combinacions, que s'augmenten davant del goig de veure que es poden treure bon número de mostres distintes sense cap altra molestia que el treball (agradós per a l'alumne) de la prova de coloracions.

Precisament en el nostre curs d'art aplicat al teixit procurem d'una manera especial fer desvetllar aquest instint, d'armonitzar i tonificar els diversos colorants que entren en una mostra, treient d'una mateixa mostra la major quantitat possible d'efectes.

Així, doncs, després d'un estudi de-

purat de quiscuna de les manipulacions, l'estudiant veu arribada l'hora del treball acomplert, proveint-se'l, ademés, de tota aquesta cultura tècnica, pràctica i artística, d'una cultura més general, que recull en les visites als museus o les grans industries de filatura o fàbriques de teixits especials i d'estampats, i per fi a les tintorereries i fàbriques d'acabats que interessen d'una manera especialíssima als futurs teixidors y estampadors, que surtin de l'escola perfectament proveits per a fer caminar el seu ofici cap a la perfecció.

Aquesta és la manera com se porten a cap en la nostra Escola els estudis de aquest art industrial, procurant treure de cada estudiant el major esforç en la recerca i estudi de quiscuna de les operacions, i fent tot el treball amb el més clar entusiasme, que—cal dir-ho—és una de les coses que donen el resultat més eficaç.

L'ordenació pedagògica d'aquestes ensenyances de l'ofici, és el tot, car, en ella hi deu predominar la llei natural de successió dels treballs, que donen a totes les ensenyances (que devenen necessitat per a l'alumne) una forta y fructífera intensitat. D'aquest bon ordre pervé un especial desig que manté l'esperit de l'alumne en una tensió constant, predisposant-lo a estudiar amb gust, a recercar per son propi impuls quiscuna de les coses que analitza fins a les seves lleis més profundes. Per altra part, una industria textil, o altra qualsevolga, té precisament la garantia de la seva bona ensenyança en el posseir al costat dels seus estudis teòrics-científics, bons tallers per a la pràctica, on se porten a terme lo que abans s'ha estudiat. Això, ja quasibé podem dir que ho posseim.

El nostre estudi de l'Art aplicat en el teixit, se troba, doncs, situat al bell mig de la brega de les màquines que a la fi han devingut nostres amigues fidels, de les que mai més comptem separar-nos. Al voltant d'elles les nostres converses

Editorial Ibèrica, Balmes, 87. - BARCELONA

Obres completes

de l'Il·l. m. Sr. Dr.

D. Josep Torras i Bages

Bisbe de Vich

Vuit grans volums de 400 a 500 planes cada un, amb paper luxós i refinadíssima impressió

Preu de l'obra:

Per subscripció, pagament a la bestreta

Rústega	Ptes. 35
Tela	» 45

Acabat el temps de la subscripció l'obra valdrà

Rústega	Ptes. 45
Tela	» 55

se barrejen sobre els colorants i les sal-factures. Se parla d'agulles, cartrons i jacquarts, alhora que de domaços i brocatells de Lió, de les belles mostres que fan els altres països i de les que han fet en l'història, que en Folch estudià en les conferències que durant el curs ens vé donant.

Ens plau d'una manera especial aquesta barreja fagejadora de coses noves que

s'aprenen cada dia a través les aules i les converses, convergint totes a un mateix fi, car elles veiem que mantindran viu l'intel·lecte i l'esperit dels homes que an aquesta noble indústria se dediquin.

F. CANYELLAS i BALAGUERÓ

Professor de l'aula d'Art aplicat al teixit de l'Escola Industrial de Barcelona.

Esclavitud

Mala jornada la de dijous, per Catalunya. La vaga dels obrers de l'art fabril, que semblava a punt de ser solucionada, es referma i fins perilla de degenerar en vaga general, fatalment revolucionària.

Mala jornada la de dijous per tothom, però, més que per ningú, pels mateixos obrers vaguistes. Els diaris que fins ara havien estat al seu costat, sostenint-los i aplaudint-los, no tenen més remei que lamentar el refús que han donat a la proposta del Govern, acceptada ja pels patrons. L'opinió pública se'n separa, i cauran vençuts sense cap profit i sense l'heroïsmes del qui sosté una causa justa.

Els fets del dijous demostren, contra el que molts sostenien, que en la present vaga hi breguen, com de consuetut, els *meneurs*, els professionals, els enemics sistemàtics de l'ordre, els anarquistes o sindicalistes i els temperaments aixalabrats, agens tots ells a l'estament obrer o al menys a l'estament de l'art fabril, que no necessitava d'aquests advocats tenint directors propis.—Lligui's aquest detall amb el molt significatiu de la procedència francesa de certes informacions d'aquests dies.—

Els fets d'ahir demostren que'ls obrers tot volent trencar llur dependència respecte dels patrons—que ja és ben relativa—cauen en una esclavitud ominosa, lligats de mans i peus al caprici d'una minoria irresponsable i burgesa,—perquè burgesos d'una nova mena són aquests que exploten políticament les masses obreres com en Lerroux, burgesos són els qui segueixen l'exemple den Ferrer, i burgesos, també, els abassegadors de l'actual moviment obrerista que no són obrers i viuen de l'aldarull, amb l'aggravant de que no col·laboren a la producció de riquesa, amb el llur treball, com els burgesos tradicionals.—

Els dos mitings en què s'acordà refusar la solució proposada pel governador i desautoritzar el «Comité de vaga de l'Art Fabril», no podien arrogar-se la representació de tota la massa dels vaguistes, perquè n'hi concorregué no més que una petita part. La votació final que en un i altre recaigué no reflexava, tampoc, la voluntat de la majoria dels assistents, perquè fou l'imposició d'una minoria que's posà a cridar, suplint amb els crits l'escassetat dels vots amb que comptava. No, no són els obrers de l'art fabril els qui han decidit continuar la vaga; ni són els seus lligítims representants i directors, que han presentat la dimissió de llurs càrrecs i lamentat el determini pres. Són els desarrelats, els forasters, els que no tenen res que veure amb llur ofici. Per això el «Comité de la vaga de l'Art Fabril» se desentén de

tot. Per això acapara la direcció la «Federació del treball de Catalunya», organisme extern al ram fabril.

Això és lo execrable. Els obrers d'aquest ram, contra la seva voluntat i desaprofitant una ocasió de reuuar el treball en condicions noves que tots conceptuaven favorables i honrosíssimes, són duts al conflicte sense finalitat pràctica, al bullici estèril i contraproduent, per uns que no se sab de quí depenen, i que sabran amagar la cara a l'hora de perill.

Cal confessar que d'aquest esclavatge en tenen part de culpa molts patrons i les classes conservadores que, amb criteri de miop,

han entorpit sempre tota seriosa organització dels estaments obrers, guiats pels egoïsmes de moment. Sí, els obrers organitzats són un perill per moltes butxaques i per moltes caixes insaciabls; però, els obrers desorganitzats són un perill encara més gros per la societat, pel bé comunal que tots hem de perseguir. Els obrers desorganitzats són l'anarquia, la materia prima, apta per tota fermentació bullanguera apenes un mal intencionat insufla vents de revolta. Els qui defensem la concepció del nacionalisme biològic, hem de desitjar que els obrers s'organitzin, que ells mateixos per medis convencionals, ajudats per l'Estat i pels altres estaments, s'organitzin, sancionant l'obra de la naturalesa. ¿Que això és socialisme? No ho volem saber. Això és just, i de l'ús que'n facin, bò o dolent, els obrers, no n'hem de respondre nosaltres. ¿Que això és socialisme? Val més que sigui socialisme—que d'altre banda no ho és—que no pas que sigui anarquisme o el caos perpetu.

Hem dit moltes hores que la sort de Catalunya està a les nostres mans. Semblantment podem dir avui als obrers en general: la vostra sort depèn de vosaltres. No aquesta vegada—que ja no hi sou casi a temps—però per les successives, podeu organitzar-vos i deixareu de ser esclaus del primer ocupant i tindreu l'autonomia dels homes qui se la mereixen.

(De «La Veu de Catalunya»)

Una lliçó

Ho és, i molt oportuna, contra les oques neutres que tant solen bescantar-ho tot, el present desgavell de la neteja urbana.

Molts—republicans i tot, però més que ningú, els neutrals de consuetut—posats a cridar, criden, també, contra la nova Companyia concessionària del servei, i li donen la culpa de tot el que passa i parlen de conxorxes i ganes d'afavorir-la per part de l'Ajuntament, i exigeixen, d'aquest, l'immediata rescissió del contracte.

I cal regonèixer que del que passa, és veritat que'n té bon troç de culpa la nova Companyia, però que no la té tota, que d'aquesta responsabilitat en participen també els qui més criden avui en contra d'ella.

En efecte: aquesta companyia pateix d'un mal d'origen. No compleix bé, perquè, de moment, no pot donar l'abast a la tasca gegantina que li ha caigut a sobre, i no pot donar-hi l'abast perquè no és prou forta.

Aquesta és la lliçó dels fets. Es comodíssim criticar-ho tot de casa estant i declarar-se enemic de la municipalització i tacar impunement les agenes honorabilitats. Però no ho és tant resoldre, sense la municipalització, els grans problemes urbans. Perquè aleshores, es topa en un dels dos extrems següents: o l'Ajuntament és fàcil en adjudicar serveis en detriment de l'erari municipal, o l'Ajuntament és primmirat i aleshores els qui hi tracten no troben capitals, perquè aquests negocis amb els municipis, si no deixen un marge de beneficis més que regular, no són apetibles.

La companyia concessionària del servei de neteja i recollida pateix d'aquest mal: de la moralitat del seu origen. No s'ha pogut

dir del contracte celebrat entre ella i l'Ajuntament, que fos un mal negoci per la ciutat... i, és clar, els capitals es retreuen, i són pocs els que han tingut l'altruisme o l'optimisme d'arriscar-se a donar la mà als concessionaris.

Altrement hauria succeït si aquest negoci hagués estat com tants d'altres que s'han discutit i denigrat. Aleshores els mateixos que'n malparlaríen se'n farien accionistes i procurarien explotar-los a despeses de l'erari municipal.

Això constitueix un fracàs absolut d'aquell esquifament de criteri que tant predomina encara en certs indrets burgesos de la nostra terra. Sense diners no's fa res. La vida és cara i la bona vida, la civilització, encara ho són més.

Es injust, d'altra banda, que's parli de rescissió del contracte per complaure o acceptar «el favor» dels antics escombriaires qui—després d'haver coaccionat el personal de la nova companyia, per no deixar-lo treballar—s'ofereixen a dispensar-nos-el, amb la condició de que's desdoni els nous concessionaris. ¡Com! els qui fins ara han prestat el servei, totalment, és cert, però en condicions tant primitives que repugnaven a tothom i que havien mogut a l'arrendament actual, per prescindir-ne, ara volen prevaldre's de la seva situació i abusar de la ciutat i en-sorrar la primera temptativa de dignificació d'aquest servei!

Perquè, cal tenir, fins en aquests moments, el valor de proclamar que'l material i el personal de la nova companyia són presentats en condicions incòmparablement su-

periors a la dels tradicionals escombriars i llurs carros infectes.

Lo que pertoca fer, si de càs, és el següent:

Si la nova Companyia es incapaç de complir, per ara, bé tot el servei, que se li exigeixin responsabilitats i que se li fixi una data per posar-se en condicions de fer-ho, i que, mentres tant, sense rescindir el contracte, que se li reduixin les seves atribu-

cions i se la obligui a compartir, amb altres, la tasca que li està encomenada. Una simultaneïtat de serveis, degudament establerta per evitar topaties i deficiències, entenem que és el que cal establir immediatament, com a mida tranzitoria fins que's trobi la solució definitiva.

(De *La Veu de Catalunya*).

tradicional i bella consuetut, n'haurà de fer present a la dama de sa elecció, la que, proclamada Reina de la Festa, desde son seti presidencial entregarà els demés premis als autors llorejats.

II. El Cos d'Adjunts d'aquest certamen ofereix cent pessetes a la millor poesia de caràcter patriòtic o sobre fets històrics, usos o costums de la nostra terra.

III. L'Ajuntament d'aquesta ciutat ofereix cent pessetes a la millor «Monografia sobre l'origen, vicissituds i estat actual de l'edifici «Hospici» i ses relacions amb l'ensenyança».

IV. El doctor don Ramón Guillaumet i Coma, bisbe electe de Còrdoba, ofereix un objecte d'art a la millor lletra per a un himne catequístic.

V. El senyor don Bartomeu Bosch i Puig, senador del regne, ofereix cinquanta pessetes a la millor i més inspirada sardana sobre motius populars catalans, degudament instrumentada, i amb reducció per a piano.

VI. El senyor don Pere Llosas i Badia diputat a Corts, ofereix un objecte d'art al millor treball en prosa sobre el següent tema «Olot en temps d'Alfons V. el magnànim».

VII. Don Josep Berga i Boada ofereix un dibuix original del donador, al millor quadret en prosa, escrit segons les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans.

VIII. Don Melcior Domenge ofereix un quadre a l'oli original del donador, a la millor poesia de tema lliure.

IX. Don Celestí Devesa ofereix un objecte artístic original del donador, a la millor poesia o impressions en vers de caràcter pirinenc.

X. «El Arte Cristiano», dels senyors Vayreda, Bassols i C.^a, ofereix una imatge a la millor composició musical per a cant i piano de sabor popular català.

CONDICIONS:

Totes les composicions han d'ésser inèdites i escrites en català.

Els treballs deuràn ser enviats al secretari del Jurat, En Joaquim Vayreda, carrer de Santa Pau, abans del 25 d'agost.

El Jurat no podrà dividir els premis, ni concedir accessits.

El Cos d'adjunts se reserva la propietat de les obres premiades, durant un any a comptar desde'l dia de la festa.

El Jurat estarà constituït pels senyors en Jaume Bofill i Matas, president; en Josep Jutglar, vis president; reverent mossèn Domènec Balcells, n'Antoni Bolós, en Celestí

Informació

L'Art popular i les aspiracions nacionals a Europa

Amb aquest títol s'anuncia una serie de conferències en els cursos de 1913-14 a l'«Ecole des Hautes Etudes Sociales», de París, en sa secció d'«Ecole d'Art» i divisió de les Arts plàstiques

Per iniciativa de la oficina de les Nacionalitats d'acort amb la «Joventut Nacionalista» s'ha introduït aquesta serie en els programes, nutrits i substanciosos, del pròxim exercici, on s'hi comprenen cursos de Moral, Filosofia, Pedagogia, Estudis industrials, comercials i financers, Utilitatge intel·lectual, Arts plàstiques, Música, Literatura, Periodisme, Preparació a la vida pública, a càrrec dels millors professors francesos i eminents tractadistes estrangers.

Extreiem del voluminós programa del curs la llista de les conferències sobre l'Art popular i les aspiracions nacionals a Europa, i dels conferenciants.

L'Art popular a Bohemia, per Hantich, professor a l'Academia de Comers de Praga.

Id. a Bulgària, per Dimitri Mikoff, professor a la Universitat de Sofia.

Id. a Catalunya, per Joaquím Folch, del Museu de Barcelona.

Id. a Finlàndia, per Vallensköld, professor de la Universitat de Helsingfors.

Id. a Lituània, pel Dr. J. Grabys, director de la oficina de les Nacionalitats.

Id. a Polònia, per N.

Id. a Sèrbia, per G. Betritch.

Id. a Ucraïna, per Yaroslav Fedortchouk, diploma de l'Escola de les Ciències polítiques.

Les conferències anirán acompanyades de projeccions.

L'Institut d'Estudis y la Joventut Nacionalista

La «Joventut Nacionalista» va rebre oportunament el següent ofici:

Honorable senyor:

Com a President de torn de l'Institut d'Estudis Catalans m'ha escaigut l'honor de rebre el missatge que'ns heveu adreçat amb data del 15 de Juliol darrer, i que va inspirar-vos l'amor que teniu a la cultura catalana i a la nostra institució, amor que de tot cor agraim. Gustosament faré donar compte d'aquest missatge a la primera reunió plenària que tingui lloc a l'Institut. Vull remercier vos, mentrestant, l'adhesió preuadíssima.

Deu vos guardi molts anys. Barcelona i vint i quatre de Juliol de 1913.

El president de torn
de l'Institut d'Estudis Catalans,
MIQUEL A. FARGAS

Honorable senyor President de la Joventut Nacionalista de Barcelona.

Jocs Florals d'Olot

CARTELL

La Junta Organitzadora se dirigeix per la present a tots els conreudors de les lletres catalanes, convidant-los a concórrer al Certàmen d'enguany, ajustant-se a les condicions del Cartell que dejús se publica, i a contribuir d'aquesta fàisó al major enlairament de nostra estimada Catalunya i del seu gloriós llenguatge

I. Flor Natural. Premi anomenat de honor i cortesia. S'adjudicarà a la millor poesia de tema lliure. L'autor premiat, seguint

== EMPRESA DE POMPES FÚNEBRES ==

LA EGIPCIA

SOCIETAT ANÓNIMA

La més important d'Espanya-20 sucursals amb telèfon-Central: Pelayo, 44, telèf. 1,113 ♦ Economia. Veritat en els preus

Important: La Egipcia es la única funeraria que posseeix Cambra de Desinfecció, no servint cap artefacte que no sia previament desinfectat.— NOTA: Acurat i ràpid servei tant a la Capital com a fóra.

Devesa i n'Antoni Serra, vocals; i en Joaquim Vayreda, secretari

El Jurat encarregat de judicar les Sardanes que obtin al premi V i les composicions del premi X, el formaran els senyors reverent Mn. Josep Rufet, en Ignasi Rubió i en Narcís Corriols.

Olot 26 Juliol de 1913.

La Junta Organitzadora: Ramón Pujolar, president; Josep María Masramón, vis-president; Francisco Vayreda i Carrera, tresorer; Jacinto Estela, arxiver; i Bonaventura Subirás, secretari.

Jocs Florals de Les Corts

Any 1913

CRIDA

Poetes i prosadors de Llengua Catalana

La Societat choral «Juventut» de Les Corts us convida a concórrer als Jocs Florals que amb ocasió de la festa major celebrarà el dia 12 d'Octubre prop vinent, els quals se registran per el següent

CARTELL

Premi ordinari

«Flor natural», premi d'honor i de cortesia que ofereix la Societat organitzadora per a ésser adjudicat a la millor poesia sobre tema que's deixa al bon gust i franc voler del poeta.

El qui'n sigui guanyador deurà fer-ne present a la dama de sa elecció, la qual serà proclamada Reina de la festa

Premis extraordinaris

1. 100 pessetes que ofereix l'Institut Fenopàtic a l'autor de la poesia que guanyi la Flor Natural.

2. 100 pessetes que ofereix En Josep Deu i Mata a la millor composició que glosi el tema «Amb Fe, Treball i Constança molt s'alcansa».

3. 100 pessetes que ofereix En Vicens Deu i Mata, a una composició de tema lliure.

4. 50 pessetes que ofereix En Joan Vallés i Pujals, Tinent arcalde d'aquest districte, a una poesia de tema lliure.

5. 50 pessetes que ofereix En Ramón M. Casades a una composició de tema lliure.

6. 50 pessetes que ofereix En Lluís Marsans Peix a una composició de tema lliure.

7. 25 pessetes que ofereix En Esteve Llovet al millor sonet que's presenti a concurs.

8. 25 pessetes que ofereix En Esteve Cladellas a una poesia de tema lliure.

9. 25 pessetes que ofereix el Rvnt. En Jaume Argemí, Rector de la parroquia, a una composició de tema lliure.

10. 25 pessetes que ofereix la Societat choral «Juventut» a una composició de tema lliure.

11. Un objecte d'art que ofereix En Josep Carcereny, regidor d'aquell districte, a la millor composició de tema lliure.

Notes. — Oportunament s'anunciaran altres premis en l'actualitat pendents tant sols de confirmació.

Composen el Jurat el doctor Martí i Juliá, president; en Ramón E. Bassegoda, en Jacinto Laporta i en Xavier Gambús, vocals, i en Manel Alcántara i Gusart, secretari

El Jurat otorgarà tots els Accésits i Mencions honorífiques que judici ben merescuts.

Totes les composicions han d'ésser rigorosament inèdites i escrites en català.

Tots els treballs amb lletra clara i llegidora s'han de remetre a l'estatge de la So-

cietat Plaça de la Concordia, 10, Les Corts per tot el dia 25 de Setembre vinent, juntament amb plec clos que contindrà el nom de l'autor i dugui escrit damunt el títol i lema de la composició.

Pera l'entrega dels premis no serà vàlid altre nom que'l que's trobi en el plec clos a que fa referencia la parrafada anterior, a l'obrirlo en l'acte de la festa.

Els premis que no siguin retirats abans del dia 12 d'Abril de l'any vinent, s'entendrà que són renunciats per els llurs guanyadors.

La publicació total o parcial de qualsevulga de les composicions premiades, abans de la celebració de la festa implica la renúncia al premi i als honors consegüents.

Jocs Florals de la Societat Choral «Catalunya Nova»

Montevideo, Setembre de 1913

PREMIS ORDINARIS: Flor natural.—Premi anomenat d'honor i cortesia que s'otorgarà al poeta radicat a Sud-Amèrica que millor canti l'amor.

Englantina d'or.—A la poesia més patriòtica, o bé, a la que canti millor un fet de la historia catalana.

Viola d'or.—A la millor poesia que canti la fe.

PREMIS EXTRAORDINARIS: I Un objecte de art, ofrena de la entitat organitzadora, a la poesia que canti, escrita en castellà, un fet patriòtic de l'Uruguay.

II Un objecte d'art, ofrena també de l'entitat organitzadora, al qui millor canti en llengua castellana l'amor a la mare patria.

III. Una escultura de l'escultor català Bagué, donada pel mateix, a la millor poesia de tema lliure.

IV. Cinc lliures esterlines, donades per don Ramón Canals, al millor promptuari pràctic per a lograr la federació i veritable germanor dels catalans de l'Uruguay.

V. Una obra d'art, donada per don Lluís Pipó, al millor escrit sobre folk-lorisme català.

VI. Cinc lliures esterlines donades per la senyora María Angélica C. Fita, al que millor canti a la mare.

VII. Cinc lliures esterlines, donades per don Amílcar Fita, al que millor canti la llibertat.

Tots els treballs, a excepció dels dos primers premis extraordinaris que tindran de estar escrits en castellà, deurán enviar-se redactats en català seguint les regles fixes de nostra gramàtica.

Els treballs seran admesos fins el dia 20 d'Agost inclusiu, a la Secretaria de «Catalunya Nova», Maldonado, 863, Montevideo.

Tots els treballs que s'enviïn deurán ésser inèdits i originals.

JURAT CALIFICADOR: Dr. Francisco Suñer i

Capdevila, Dr. Joan Zorrilla de Sant Martín, Dr. Matías Alonso Criado, Dr. Josep Espalter, Josep Enrique Rodó, Dr. Adolf Pedralbes, Dr. Josep R. Mestre, Orestes Araujo, Dr. Antoni Formica Corsi Francisco Vázquez Corea i Ramón Canals.

Institut d'Estudis Catalans

El Diccionari general de la Llengua Catalana

L'obra magna del Diccionari de nostra volguda Llengua va obrint se camí Començat ja fa deu anys per Mn. Antoni Alcover ha passat últimament a ser una de les empreses més grans de la «secció filològica» de nostre Institut. En les oficines instal·lades desde 'l mes de Març en el palau de la Generalitat, s'hi està treballant actualment amb tota febra. Es que's prepara l'enquesta metòdica per acabar de recullir tot el lèxic que manca de les diferents encontrades de Catalunya, Balears, Rosselló, Alguer i València Un munt de carnets de colors diversos segons els principals dialectes esperen tanda per a ser repartits amb els seus «qüestionaris»

Ultimament els senyors D. Antoni Griera i D. Pere Barnils han tornat d'una llarga excursió dialectal per la frontera-catalana-aragonesa, per tota la provincia de Lleida, part de la de Girona i pel Rosselló, que emprehueren comissionats per la «secció filològica» amb l'objecte principal d'instituir-hi col laboradors. Aquestes regions eren fins ara les que no s'havien pogut visitar. Fet axò no manca altra cosa que començar la feina. I aixis passarà a partir del pròxim mes de Setembre en que tots els corresponsals treballaràn al mateix temps sobre un mateix ordre d'idees retornant mensualment a les oficines els interrogatoris contestats.

L'Atlas lingüistic.

Es aquesta l'altra obra colossal que s'elabora també en les Oficines del Diccionari. Els materials recollits per nostres filòlegs i destinats a bastir la geografia de la Llengua Catalana i els seus dialectes són ben considerables. Es tenen aplegats ja els de les Balears, del Rosselló, de Lleida i bona part de la regió d'Alacant.

Esperem millor ocasió per a donar a conèixer com cal aquestes empreses a nostres llegidors.

Biblioteca-Museu Bassols

Per La Veu de Catalunya del dia 11 del corrent ens enterem de que la fundació feta pel Dr. Joan Bassols en sa finca «Vila Dolors», a Sant Gervasi, per a la cultura pública, del Museu-Biblioteca, augmenta progressivament, devent consignar haver-se col·locat uns bons retaules dels segles XIV i XV (assumptes religiosos), no duptant cridarà fortament l'atenció dels intel·ligents, la

Sastreria : LA EUROPEA : Plaça Sta. Agna, 24
i Capellans, 17.

:: ALTES NOVELTATS ::
d'entretemps i estiu de les més importants fàbriques

PERFECCIO :: ECONOMIA :: PREU FIXE

secció numismàtica, augmentant no menys la de ceràmica, exclusivament de nostra terra.

La Biblioteca ha rebut un bon contingent d'interessants volums i llibres; alguns tractant d'assumptes socials, que poden dirimir bastant les qüestions de actualitat.

Aquest exemple, donat pel Dr Basso's, és d'innegable transcendència, contribuint a resoldre'l problema municipal de Museus i Biblioteques, com també d'exemple per altres districtes de nostra hermosa capital.

Obres de Josep Carner

Llibre dels Poetes	3 pessetes
Primer llibre de sonets	5 »
Segon llibre de sonets	4 »
Els Fruits Saborosos	1 »
La Malvestat d'Oriana	2 »
Les Monjoies	5 »
L'Idili dels Nyanyos	0'75 cts.

Se troben de venda a la Casa Lluís Gili, Editor i llibrer, Clarís, 82, i a nostra Administració.

Càtedra de Llengua Catalana

IX

Fenòmens de palatalització

El cat. com el fr. conserva els nexes llatins *pl-*, *fl-*, *cl-*, *bl*, i *gl-*, que altres llengües palatalitzen

	cat.	rum.	it.	cast.	port.
plovit	plou		piove	llueve	chave
flamma	flama		flamma	llama	chamma
clave	clau	chicie	chiave	llave	chave
blancu	blanc		bianco		
glande	gla	ghinda	ghiande		

Ex. amplu, ample, cast. ancho; inflare, inflar, cast. hinchar; masclu, mascle, cast. macho; ung'la, unglø, cast. uña.

Sols es palatalitzen en cat. *d* i *gl* intervocàliques que en cast. donen precisament un so clar en lloc de palatal.

	cat.	cast.	port.
oc'lu	ull	ojo	ocho
regula	rellla	reja	relha

En cat. es palatalitza la *l* inicial: *lupu* dona *llop*; això no ho fa cap altra llengua literaria. El cast. presenta *ll*, no quan en llatí hi ha *l*, sinó quan hi ha els nexes *pl*, *fl*, etc., ja vistos. En algú dialecte com l'asturià hi ha palatalització de la *l* inicial.

Altres tres nexes palatalitzables són *ct*, *x=cs* i *gn*,

	rum.	it.	fr.	cat.	cast.	port.
ct	pt	tt	it	it	ch	it
x=cs	s	ss, sci	iss	ix	xj	ix
gn	mn		gn gn, in ny	ñ	nh	

Exemples:

	rum.	it.	fr.	cat.	cast.
octo	opt	otto	huit	vuit	ocho
teixit	tese	tesse	tist	tix	teje
laxat	lasa	lascia	laisse	deixa	deja
pügnu	pumnu	pugno	poing	puny	puño
agnellu	amniel	agnelo	agneau	anyell	

Noti's davant *ct* i *t*:

a e	
tractu	tret
lacte	llet
factu	fet
lactuca	lletuga

e b i	
pectu	pit
lectu	llit

e ll.)	è
i b.)	
directu	dret
strictu	estret

o } u		
u } u		
octo	huyt	vuit
nocte	nuït	nit
fructu	fruyt	

amb diftongs abans creixents, ara decreixents.

Aquests canvis de la vocal anterior els trobem també amb la *x*: *metaxa madexa* (pr. *madeixa*).

X

ORTOGRAFIA

La bilabial i la labio-dental sonores

El dialecte central ha confós la pronunciació d'aquestes dues consonants, escrites respectivament *b* i *v*. Això porta una dificultat ortogràfica que desapareix amb la coneixença del mallorquí i del tarragoní que fan la distinció.

Entre vocals s'efectuen els següents passos del llatí a les paraules vulgars:

pp	p	p b	b v
----	---	-----	-----

Segona i terça s'han reunit en una *h* fricativa o plosiva en el dialecte central o barceloní.

El canvi *b v* ja s'efectuà en el llatí vulgar: *caballu cavallu*; els altres reflexes llatins donen en aquest cas també *v*, puix en castellà ant. tenim *cavallo*.

Quan es tracta de *p*, *b* o *v* que no són intervocàliques, aquestes lletres es conserven, confonent-se també *b* i *v* en una *b* fricativa o plosiva.

La confusió de *b* i *v* també la tenen el cast.; escriu segons l'etimologia, (*caballo, haber*) amb algunes inconseqüències, però, com: *av+olu abuelo* (port. *avo* d'acord amb l'etimologia), *advocatu abogado; vultur buitre; vota boda*.

Nosaltres no podem escriure segons el llatí, (o el castellà) ja que tenim dialectes que distingeixen la *v* de la *b* i una ortografia etimològica ens portaria a anar contra la pronunciació d'aquests dialectes.

No's pot un tampoc guiar, com fan alguns, amb el fr. ni l'it., puix el fr. ha fet *p b v* i l'it. *p p o p v*.

XI

La *ç* —Abans hi havia a les llengües hispàniques quatre sons fricativs dentals:

s sorda	s sonora
ç (c davant e, i)	z

Ex.: *passa, casa, caça* i *razón*, (conservat en port.—*razas*— diferent de *ç*):

Els quatre sons es corresponen bastant en els tres idiomes hispànics; però en cat. *z* es poc freqüent a causa del seu canvi en *h* o *u* darrera vocal.

vicinu	vecinu	dona	vecino	vezinho	vei
pace	pace	»	paz	paz	pau

Els quatre sons distints sols es conserven en el Nord de Portugal; en la resta de la península hi ha hagut confusions de noms.

A Castella s'han eonfós la *s* sonora amb la sorda, i la *ç* amb la *z*; així: la *s* de *casa*, sonora abans, s'ha pronunciat després sorda; igualment *ç=z*, puix havent tingut *razón* un so sonor i *caça* un de sord, acabaren per confondre's.

En port es confongueren les dues sordes (*s* sorda amb *ç*) i les dues sonores (*s* sonora amb *z*).

Això porta trastorns ortogràfics. Els castellans els resolgueren prescindint de la tradició, suprimint el signe *ss* que representava la *s* sorda, i representant el so confós de *ç* i *z* per *z*, però escrivint *c* davant de *e* i de *i*.

Els portuguesos un mot que era escrit sempre *açucar* l'escrigueren després de la confusió *assucar*, i un mot com *portugués* s'ha escrit durant molt temps *portuguez*.

En cat. migeval són rars els canvis de *ç* en *ss*.

Anem ara a veure quines paraules tenien *ç*.

1. Les que tenien *ç* davant e, i.

cera	cera	vincere	vèncer
cinere	cendra	vincit	venç
cinque	cinc	dulce	dolç
circare	cercar	calce	calç
civitate	ciutat	falce	falç

2. Les que tenien *ci=ce* del llatí vulgar=*que=chi*.

faciat	faça	bilancea	balança
vicia	veça	calceare	calçat
lucin	lluç	—aceu	—aç
ericin+one	eriçó	—iceu	—iç
brachiu	braç	laqueu	llaç

3. Les que tenien *ti=te*

platea	placa	directiare	dreçar
maltea	masa	destructiare	destroçar
nuptias	noces	altiare	alçar
captivare	caçar	cantione	cançó

ex+curt+iare	escurçar
ex+quart+iare	esquinçar
ab+ant'+iare	avançar

4. Altre origen de la *ç* era la transcripció de la *s* en mots alarbs; puix el so més semblant a *s* àrabe no era *s* hispànica, sino *ç*.

cast.	port.	cat.
azucar	açucar	sucre
azafrán	açafro	çafrà
azote	açonte	açot
acibar	azevre	cever

També es feia aquesta transcripció en paraules d'origen germànic.

cast.	port.	cat.
izar(=izar)	içar	içar
danzar		dançar

Hi havia finalment *ç* en mots d'origen incert, com *goç*.

C. Riba Bracons

Les Bucòliques de Virgili

Se troben de venda a la Llibreria d'Alvar Verdaguer i a la nostra Administració.

Preu: 2 pessetes

AIGUES MINERALS NATURALS
de la
SOCIETAT ANÓNIMA
VICHY CATALÁN

Aigues hipertermals, de temperatura 60°, alcalines, bicarbonatats-sòdiques. Sense rival pel **reumatisme**, la **diabetes** i les afeccions del **estómac**, **fetge**, **melsa**. Aquestes aigues, de reputació universal, no mes es venen embotellades i les botelles duen tots els distintius ab el nom de la **Societat Anònima Vichy Catalán**. Cridem la atenció dels consumidors, i molt particularment dels malalts, per tal que no es deixin sorprendre admitint com idèntiques a les nostres aigues d'altres **artificials** que s'ofereixen en aquest mercat amb noms de **fonts imaginaries** que no mes son marques de fàbrica i no fonts de origen.

DE VENTA A TOTES PARTS

Administració: RAMBLA de les FLORS - 18-ent.º

VIUDA DE
JOSEP RIBAS

MOBILIARIS DE LUXE
EN ESTILS CLÁSSICS I MODERNS

INTERIORS COMPLETS

SECCIÓ COMERCIAL
MOBILIARIS
EXTRAORDINARIAMENT BARATOS

METAL-LISTERIA * LÁMPARAS

OBJECTES D'ART

PARQUETS PLEGABLES (PATENTATS)

Despatx: Plaça de Catalunya, 7
Magatzems i Obradors: Consell de Cent, núm. 327

LA HISPANO SUIÇA
Fàbrica de Automòbils Espanyola

Obradors a Barcelona:
Carretera de Ribas, 279
(SAGRERA)
Telèfon 8.250

Telegrames i Telefonemes
Automòbils - BARCELONA

Sucursal a França:
Levallois Perret
(PARIS)

Chassis de turisme de 12/15, 15/20, 30/40 y 45 HP. Els mes ràpits i els mes econòmics de essència i neumàtics.

Chassis per ómnibus camions, 15/20 y 30/40 HP. Pera transport de passatgers, servei de col·legis i d'hotels i ambulancies sanitàries.

Per transports de 1 1/2 i de 3 tonelades i servei de correus.

Grupes marins, de 6, 15 i 30 HP.

Per canots de recreu, transports de passatgers, serveis de pràctics de ports salvament de naufragis i auxiliars de barco de pesc.

Obra nova

(Publicació de la Lliga Regionalista)

LES MANCOMUNITATS

Antecedents

La Mancomunitat Catalana
Lley de Mancomunitats

Preu: 50 cèntims

De venda en les llibreries y quioscos

AGUA MINERO : MEDICINAL
NATURAL : PURGANTE

RUBINAT-LLORACH

Recomendada por las Academias de Medicina de Paris y Barcelona, etc., etc.

DIPLOMAS Y MEDALLAS DE ORO

PURGANTE SIN RIVAL EN EL MUNDO

Combate eficazmente la constipación pertinaz del vientre, infartos crónicos del hígado y bazo, obstrucciones viscerales, desórdenes funcionales del estómago e intestinos, calenturas, depósitos biliosos, calenturas tifoideas, congestiones cerebrales, afecciones herpéticas, fiebre amarilla, escrófulas, obesidad (gordura); NO EXIGE REGIMEN NINGUNO.—Como garantía de legitimidad, exigir siempre en cada frasco la firma y rúbrica del Dr. Llorach, con el esudo en carnado y etiqueta amarilla. Desconfiar de imitaciones y substituciones.

— VÉNDESE EN FARMACIAS, DROGUERÍAS Y DEPÓSITOS DE AGUAS MINERALES —

Administración: Calle Cortes, 648 - BARCELONA

Nadie debe estar en su casa sin una botella de agua Rubinat - Llorach